

De Plaatsnamenstudie in 1951

door H. J. VAN DE WIJER, H. DRAYE
en K. ROELANDTS.

Gedurende het in dit overzicht te overschouwen jaar 1951, hebben de *Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie*, het *Instituut voor Naamkunde* te Leuven en het *Internationaal Centrum voor Onomastiek*, dat in het Instituut is ingericht, onverpoosd aan de beoefening der naamkunde hun beste krachten besteed.

De *Commissie* herdacht op plechtige wijze haar vijf en twintigjarig bestaan in een academische zitting, gehouden op 29 October 1951, in de Marmeren zaal van het Paleis der Academiën te Brussel en bijgewoond door tal van personaliteiten uit het openbaar leven, door vertegenwoordigers van de wetenschappelijke lichamen uit ons land en niet het minst door afgevaardigden van de buitenlandse instellingen, die met de studie van de naamkunde begaan zijn (1). Uit de verschillende hulde-adressen door zo bevoegde naamkundigen als Prof. Albert DAUZAT (Parijs), Prof. A. H. SMITH (English Place-Name Society, Londen) en Dr. P. J. MEERTENS (Bureau voor Naamkunde, Amsterdam), alsmede uit de toespraak gehouden door de Voorzitter van de Vlaamse afdeling van de Commissie,

(1) Zie hierover het verslag van de Algemene Secretaris van de Commissie, Prof. dr. Willem PÉE, in de *Handelingen XXV* (1951), 33-86 en in *Onoma II* (1951), 42-43.

Prof. L. GROOTAERS, over „Vijf en twintig jaar Nederlandse Toponymie en Dialectologie in hoofdtrekken geschetst” (1), is duidelijk gebleken welke aanzienlijke vooruitgang bij de wetenschappelijke beoefening van de naamkunde in Vlaanderen, mede door de oprichting van de Commissie, in 25 jaar kon worden tot stand gebracht.

In het afgelopen jaar heeft de Commissie het XXVe deel (1951) van haar *Handelingen* laten verschijnen (2); daarin zijn o. m. opgenomen de belangrijke bijdragen van J. LINDEMANS over de plaatsnamen op *-ake(n)* (zie nr. 12) en van A. CARNOY over de kruidkunde en de toponymie (zie nr. 5), alsmede de jaarlijkse overzichten over de toponymie van stellers dezes (zie nr. 21) en over de anthroponymie van de hand van K. ROELANDTS (zie *Bibl. Psn.*, nr. 19).

Onder de bijdragen die door de Waalse leden van de Commissie aan de *Handelingen* werden afgestaan, wensen wij hier vooral te wijzen op de studie van J. HERBILLON over de *Avricourt*-namen (zie nr. 91), en op de jaarlijkse bibliografie van É. LEGROS „La Philologie wallonne en 1950” (3).

(1) Afgedrukt in *Com. Top.* XXV (1951), 72-84.

(2) Het Nederlands gedeelte van de *Handelingen* XXIV (1950) werd besproken door M. GYSSELING in *Rev. phil.* XXIX (1951), 1385-1386; het XXVe deel (1951) aangekondigd in *N. Taalgids* XLV (1952), 235.

(3) Zie vooral: Toponymie, nrs. 101-128; Anthroponymie, nrs. 129-135.

Verder zal de Nederlandse naamkundige met vrucht van de volgende Franstalige bijdragen kennis nemen:

O. JODOGNE - J. HERBILLON - F. STÉVART, Bibliographie dialectologique belgo-romane. Année 1950. *Dial. belgo-rom.* VIII (1950/51), 1*-36*.

Anthroponymie, blz. 9*-11*; Toponymie, blz. 11*-15*.

M. BAUDOT, Les noms des défrichements dans la toponymie de la France. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrap.*, 583-594, 2 kaarten.

A. DOPPAGNE, Onomastique d'un village ardennais: Louette-

- Saint-Pierre. *Rev. int. Onomastique* III (1951), 165-174 ; 265-272 ; (à suivre).
- P. FORTIER-BEAULIÉU, La toponymie cartographique. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 448-452, 2 kaarten.
Cartographische bewerking van de Franse gemeentenamen met *St Vincent en St Gilles*.
- P. GROSJEAN, Il ne faut pas voir de traces du nom de peuple *Scotti* dans la France du sud-ouest. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 355-359.
- J. HERBILLON, Éléments néerlandais du Wallon liégeois (suite). *Dial. belgo-rom.* VIII (1950/51), 65-89.
- Ch. HIGOUNET, Contribution à l'étude de la toponymie du défrichement : les *Artigues* du Bordelais et du Bazadais. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 595-603, met 1 kaart.
- J. MEYERS, Les toponymes luxembourgeois relatifs au défrichement. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 624-626, 1 kaart.
- L. REMACLE, Le Centre interuniversitaire de Dialectologie wallonne et l'Atlas linguistique de la Wallonie (ALW). *Onoma* II (1951), 48.
- L. REMACLE, L'Atlas linguistique de la France et l'Atlas linguistique de Wallonie. *Dial. belgo-rom.* VIII (1950/51), 157-182.
- M. ROBLIN, Le nom de lieu *Marmagne*. Contribution à l'étude des grands défrichements médiévaux. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 604-623, 4 kaarten.
- H. SIMON (†) - E. RENARD, Toponymie de la commune de Sprimont (Com. Roy. Top. Dial., Mém. sect. wall. VI). *Liège*, 1951.
- J. VANNÉRUS, Le nom de Chèvremont. *Com. Top.* XXV (1951), 101-118.
Uit de reeks van de vroegere verklaringen en uit de lijst van de oude vormen, meent S. de door M. YANS geopperde hypothese (zie hieronder) niet te moeten weerhouden en blijft bij de oude verklaring *Caprae-Mons*.
- J. VANNÉRUS, Noms romans de châteaux en pays de langue germanique. *Mélanges A. Dauzat (Paris, s. d., 1951)*, 367-376.
Bespreekt o. m. de namen *Clervaux, Montjoie, Beler, Montferrand (Limb.), Beurewart (W.-Vl.)*.
- J. VENDRYES, Sur l'onomastique fluviale. *Mélanges A. Dauzat (Paris, s. d., 1951)*, 377-383.
Interessante algemene beschouwingen in verband met de problematiek der rivierbenamingen.
- M. Kurth Chèvremont — de Kurth à Renard et Legros [résumé]. *Com. Top.* XXV (1951), 4-5.
Samenvatting van de hypothesen omtrent de oorspronkelijke naam van het 16e-eeuwse *tchivrimont*, waaronder *Kevermont*, Germ. vorm van Chèvremont, kan verband houden met de *Weser* (*Keuer, Chievre*), zijnde de 16e-eeuwse naam van de huidige Vesder, die aan de voet van de berg vloeit.
- Ten slotte willen wij nog wijzen op :
- A. KUHN, *Romanische Philologie I. Die romanischen Sprachen*

Het *Instituut voor Naamkunde* te Leuven en de *Commissie voor Naamkunde* te Amsterdam publiceerden gemeenschappelijk de XXVIIe jaargang (1951) van de *Mededelingen* (1). Het Instituut heeft daarenboven, in de reeks *Toponymica*, twee nummers laten verschijnen in de „Brabantse Plaatsnamen”, beide van de hand van de ijverige naamkundige J. LINDEMANS, nl. over de plaatsnamen van Bellingen (zie nr. 39) en van Bogaarden (zie nr. 40). In de reeks *Anthroponymica* verscheen het IVe nummer : „Nederlandse familienamen in historisch perspectief”, door K. ROELANDTS en P. J. MEERTENS (zie *Bibl. Psn.* nr. 20). In de *Bijlagen* werden opgenomen, als nrs. XXXIII en XXXIV, de beide bibliografische overzichten over de toponymie en de anthroponymie in 1950, die mede in de *Handelingen* zijn verschenen.

Ten gevolge van de gemeenschappelijke Leuven-Amsterdamse uitgave van de *Mededelingen* kon niet alleen de omvang ervan aanzienlijk worden uitgebreid, maar is ook de inhoud zeer afwisselend geworden. Onder de Noordnederlandse bijdragen dienen vooral de waardevolle studiën van de steeds jeugdige Altmeister der Nederlandse naamkundigen, Dr. SCHÖNFELD, vermeld te worden over *Minstream*, *Minnewater* en over de benoeming van Nederlandse waternamen naar de vorm (zie verder blz. 128); verder werden een bijdrage van G. KARSTEN over Noordhollandse toponiemen (zie blz. 127) en een aantal over-

(Wissenschaftl. Forschungsberichte, hrsg. K. HÖNN, VIII). Bern, 1951.

Rec. L. KUKENHEIM EZN., *Museum* LVII (1952), kol. 19-21.

Bevat ook inlichtingen over de onomastische studiën in de verschillende Romaanse taalgebieden.

(1) De *Mededelingen* werden besproken door M. GYSSELING in *Rev. phil.* XXIX (1951), 891-892 (*Med.* XXV, 1949) en *Ibid.* XXX (1952), 580-581 (*Med.* XXVI, 1950). Zie ook *N. Taalgids* XLV (1952), 234; 303.

zichten over de bedrijvigheid van verschillende Noord-nederlandse wetenschappelijke centra in de *Mededelingen* opgenomen. De taak van de Nederlandse naamkunde wordt, voor de toponymie door M. SCHÖNFELD (zie blz. 128) en voor de anthroponymie door P. J. MEERTENS (zie *Bibl. Psn.* nr. 14), overzichtelijk beschreven.

Onder de Zuidnederlandse medewerking aan de *Mededelingen* vermelden wij vooral de opstellen van M. GYSSELING, over *Rutten* en *Lauw* (nr. 49), en over het bestanddeel *drecht* (nr. 26); van J. LINDEMANS over *dries* (nr. 27); van A. CARNOY over *brusk* en *busk* (nr. 25); de voortzetting van de studiën over de Skandinavische naamkunde door K. ROELANDTS (nr. 15), en over de Kempische persoonsnamen door J. VAN GORP (*Bibl. Psn.* nr. 7); ten slotte een wetenschappelijke bijdrage van Lic. O. LEYS (1), die als Aspirant N. F. W. O. op het Instituut werkzaam is, over Vlaamse bijnamen vóór 1225 (zie *Bibl. Psn.* nr. 8).

Op verzoek van de Commissie voor Toponymie en Dialectologie, heeft het Instituut in 1951, evenals vroeger, een aanzienlijk aantal adviezen uitgebracht in verband met aanvragen uitgaande van Vlaamse gemeentebesturen om straatbenamingen te wijzigen. De lijst hiervan is opgenomen in het algemeen „Verslag over de werkzaamheden van de Commissie in 1951” in dit deel van de *Handelingen*.

* * *

Het is een heuglijk feit dat, op 8 September 1951, onze vooraanstaande naamkundige Dr. Jan LINDEMANS, ijverig lid van de Commissie en toegewijd medewerker van het Instituut voor Naamkunde, op passende wijze werd gehuldigd, naar aanleiding van het jubileum van het Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams-

(1) Wij hechten eraan, Lic. O. LEYS hartelijk te danken om de hulp, die hij ons bij de voorbereiding van deze overzichten heeft betoond. Ook Mej. Dr. B. DOUCET heeft, om haar medewerking bij het tijdrovend excerpingswerk, recht op onze oprechte dank.

Brabant. Bij deze gelegenheid werd de jubilaris een feestbundel aangeboden (1), waarin zijn buitengewone wetenschappelijke bedrijvigheid van verschillende standpunten uit wordt beschreven (2) en ook een aantal oorspronkelijke bijdragen worden uitgegeven, van de hand van zijn talrijke vrienden en vakgenoten (3).

* * *

Het *Internationaal Centrum voor Onomastiek* te Leuven publiceerde de IIe jaargang (1951) van *Onoma-Bibliographical and Information Bulletin — Bulletin d'Information et de Bibliographie*. Behoudens de Mededelingen van het Secretariaat-Generaal en een aantal „Forschungsberichte”, bevat dit IIe deel een uitvoerige kroniek, waarin de onomastische initiatieven, publicaties, enz. uit de verschillende bij het Internationaal Comité aangesloten landen worden belicht; de kroniek wordt besloten door een tiental beknopte necrologische opstellen over kortelings overleden

(1) Album Dr Jan Lindemans. *Brussel*, Drukkerij A. Hessens, 1951, 414 blz.

(2) Zie beneden, nrs. 16 en 20; *Bibl. Psn.*, nrs. 18 en 36; en bovendien:

R. FONCKE, Dr Jan Lindemans. Een levensbeeld. *Album J. Lindemans*, 11-20.

L. GROOTAERS, Dr J. Lindemans en de dialectstudie. *Ibid.*, 81-83.

J. VERBESSELT, Jan Lindemans als schrijver van plaatselijke geschiedenis. *Ibid.*, 117-118.

C. THEYS, Dr Jan Lindemans en „Eigen Schoon en de Brabander”. *Ibid.*, 119-123.

H. MERTENS, Dr Jan Lindemans als Opwijkenaar en Brabander. *Ibid.*, 125-128.

G. WALSchAP, Eer aan Jan Lindemans. *Ibid.*, 377-378.

(3) Zie o. m. beneden, nrs. 6; 13; 19; 30; 31; 41; 44; 60 en *Bibl. Psn.* nrs. 1; 3; 17; 32; 35.

Over de huldiging van Dr. J. LINDEMANS zie ook: R. FONCKE; Homage to Dr. J. Lindemans. *Onoma* II (1951), 44; C. THEYS, Bij de huldiging van Dr. Jan Lindemans. *Toer. XXX* (1951), 529-532; G. WALSchAP, Hulde aan Dr J. Lindemans. *K. V. A., V. en M.* 1951, 113-114; X., Dr Jan Lindemans gehuldigd. *O. K. Dendermonde* 3^e r. IV (1951), 31-32; bovendien *Wet. Tijd.* XI (1951), kol. 245-246.

naamkundigen (1). Vervolgens worden de inhoudsopgave van de binnen- en buitenlandse naamkundige tijdschriften afgedrukt en de nieuwe onomastische publicaties, per land gerangschikt, in een indrukwekkende lijst samengebracht door K. ROELANDTS. Het bibliografisch gedeelte van het IIe deel van *Onoma* bevat de naamkundige bibliografie van Luxemburg, door J. MEYERS (2), verder aanvullingen op de naamkundige bibliografie voor België, Denemarken en Duitsland, verschenen in *Onoma* I (1950).

Met enige vertraging verschenen in 1951, als uitgave van het Internationaal Centrum voor Onomastiek, de lijvige Handelingen van het IIIe Internationaal Congres voor Toponymie en Anthroponymie, gehouden te Brussel in Juli 1949 (3). Uit het onderhavig bibliografisch overzicht, waarin de Congres-mededelingen die voor de Nederlandse naamkunde van belang zijn, in de verschillende hierna volgende rubrieken worden opgenomen, moge blijken hoezeer het Brussels Congres, niet het minst in wetenschappelijk opzicht, als geslaagd kan worden beschouwd. De traditie van de internationale naamkundige congressen die, op initiatief van Prof. Albert DAUZAT, te Parijs werd ingezet in 1938 en 1947, werd door het Brussels Congres, vooral door het bij die gelegenheid opgericht Internationaal Comité voor Onomastische Wetenschappen, bestendigd. Het IVe Internationaal Congres, dat van 18 tot 21 Augustus 1952 te Uppsala (Zweden) werd gehouden, is op de

(1) Zie o. m. H. J. VAN DE WIJER, In Memoriam Dr. J. Cuvelier (1869-1947). *Onoma* II (1951), 65-66.

(2) J. MEYERS, [Bibliographie onomastique.] Grand-Duché de Luxembourg. *Onoma* II (1951), 1*-8*.

(3) Troisième Congrès international de Toponymie et d'Anthroponymie I. Programme; II-III. Actes et Mémoires, édités par H. DRAYE et O. JODOGNE. Louvain, C. I. S. O., 1951.

Rec. M. S[CHÖNFELD], *N. Taalgids* XLV (1952), 172.

E. SCHWARZ, *Zs. f. Mundartforschung* XX (1952), 246-248.

Zie ook *Bijdr. Gesch. Ndl.* VII (1952), 67.

ingeslagen weg voortgegaan en heeft de zo nodige internationale samenwerking en het zo vruchtbaar persoonlijk contact tussen beoefenaars van de naamkunde uit verschillende taalgebieden, ten zeerste bevorderd (1).

Steeds opnieuw moet worden onderlijnd, hoezeer de algemene problematiek van het naamkundig onderzoek door ieder toponymist dient te worden op het oog gehouden. Wij vestigen dan ook zeer in het bijzonder de aandacht van de lezer op enkele belangrijke methodologische mededelingen die op het Brussels Congres werden voorgedragen :

A. BADÍA-MARGARIT, Aspects méthodologiques de la contribution de la botanique à la toponymie. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 525-546, 14 kaarten.

Belangrijke beschouwingen over het verband tussen toponymie en botanica aan de hand van de cartografische bewerking van Katalaanse toponiemen waarin de namen van 13 verschillende boom- en plantsoorten voorkomen (2).

E. EKWALL, Comparative Place-Name Study. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 133-141.

S. wijst op het belang van de vergelijkende plaatsnaamkunde : een groot aantal Engelse pln. kunnen door vergelijking met toponiemen van het vasteland verklaard worden. „It is important that we place-name students should not too exclusively devote our attention to our own special material, but keep a window open to other fields of research”.

P. SKOK, La linguistique de Ferdinand de Saussure et la

(1) Over het IVe Internationaal Congres zie : H. J. VAN DE WIJER, Het IVe Internationaal Congres voor Naamkunde. *Med. Ver. Naamk.* XXVII (1951), 108 ; Id. *Onoma* II (1951), 14-17 ; H. DRAYE, Het IVe Internationaal Congres voor Naamkunde. *Wet. Tijd.* XII (1952), kol. 321-322.

(2) Over hetzelfde onderwerp werden, ter gelegenheid van het Brussels Congres, nog de drie volgende lezingen gehouden :

T. BOLELLI, Osservazioni sui toponimi italiani che traggono la loro denominazione dalla quercia. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 564-570.

E. PLATZ, Le thème celtique **bilio* „arbre sacré” en Mosello-Rhénanie. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 571-582.

G. SERRA, Tracce del culto dell'*olmo* e del *tiglio* nella toponomastica e negli usi civili dell'Italia medioevale. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 547-563.

toponymie. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 125-132.

Beschouwingen over de diachronische en de synchronische methode bij de studie van de toponymie : beide methoden leiden tot het opmaken van twee verschillende soorten van toponymische kaarten en laten toe de etymologie van uit een dubbel standpunt te benaderen.

* * *

Zoals in onze vorige overzichten worden hier vooraf de toponymische studiën uit het Nederlands taalgebied overzien en vooreerst wenssen wij te wijzen op een aantal bijdragen die voor de toponymie van **Frans-Vlaanderen** van belang zijn :

V. CELEN, Het Nederlands te Duinkerke door de eeuwen heen. *Oudenaarde-Antwerpen*, s. d. [1951].

Rec. J. G[OOSSENAERTS], *Wet. Tijd.* XII (1952), kol. 318-319.

Het tweede gedeelte van dit werkje behandelt de „Nederlandse plaatsnamen voor Frans-Vlaanderen” (blz. 67-84). S. maakt o. m. een alfabetische lijst op van de gemeenten uit het Nederlands taalgebied in Noord-Frankrijk, blz. 72-75 ; bespreekt daarna de Ndl. pln. buiten het Ndl. (verfranst) taalgebied en vraagt dat zij zouden worden in eer hersteld.

G. DESLANDES, A propos des noms en *-thun* du Boulonnais. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 633-639, met 1 kaart.

Overzicht van de studie der Noordfranse *-thun*-namen aan de hand van de literatuur en bespreking van de ligging van 42 *-tün*-namen, „vestiges d'une organisation militaire qui n'a pu être fortuite”...

F. LECHANTEUR, Zones toponymiques du département de la Manche. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 301-309, 4 kaarten.

Behandelt o. m. de talrijke Skandinavische toponiemen uit de Wikingtijd en onderscheidt daarin drie verschillende types van pln. ; daarentegen stelt S. vast dat „les traces franques dans la toponymie de la Manche sont infimes” (1).

(1) Historische bijdragen over Frans-Vlaanderen zijn :

E. BROUETTE, Le Cartulaire de Saint-Augustin-lez-Thérouanne et ses chartes comtales inédites. *Soc. d'Études de la province de Cambrai* XLIII (1950), 15-22.

Rec. M. K., *An. Praem.* XXVII (1951), 78.

* * *

In Noord-Nederland heeft de *Commissie voor Naamkunde* gedurende het afgelopen jaar haar werkzaamheden normaal voortgezet. Uit het jaarlijks Verslag (1) blijkt inderdaad o. m. dat de Commissie in 1951 als naar gewoonte twee symposia heeft gehouden en dat, tegen het eind van het jaar, een derde vragenlijst over een aantal straat- en wegnamen ter beantwoording aan de medewerkers werd uitgezonden, terwijl de twee vorige lijsten voor een steeds aangroeiend aantal plaatsen werden bewerkt (2). Ook heeft de Commissie als nr. 3 in haar serie *Bijdragen en Mededelingen*, de boven reeds vermelde lezingen van K. ROELANDTS en P. J. MEERTENS, gehouden op het naamkundig symposion te Amsterdam op 1 April 1950, kunnen publiceren onder de titel „Nederlandse familienamen in historisch perspectief” (3). Deze belangwekkende studie is tevens verschenen in de reeks *Anthroponymica* van het Leuvens Instituut.

Over de „Stichting voor Bodemkartering” te Wageningen wordt de lezer ingelicht door :

A. W. VLAM, De toponymische bedrijvigheid van de

P. FEUCHÈRE, La Pévèle du IXe au XIIIe siècle. Études de géographie historique. *Rev. Nord* XXXIII (1951), 44-55.

G. KOCH- -F. D. DE MEYER, Douai à la fin du XIe siècle. *Rev. Nord* XXXIII (1951), 56-60.

A. MABILLE DE PONCHEVILLE, Lille-en-Flandre des origines à nos jours. *Lille*, 1951.

(1) S. J. FOCKEMA ANDREAE- -P. J. MEERTENS, Verslag van de Commissie voor Naamkunde der Koninklijke Nederl. Akademie van Wetenschappen te Amsterdam over 1951. *S. l.*, s. d. Zie ook : P. J. MEERTENS, [Commissie v. Naamkunde 1950-1951]. *Onoma* II (1951), 58-59.

(2) Zie hierover [P. J. MEERTENS], De Naamkunde-vragenlijst. *Med. Centr. Com. voor Onderzoek Ndl. Volkseigen* nr. 3 (Amsterdam, Dec. 1951), 6-8.

(3) Amsterdam, Noordhollandsche Uitgevers Maatschappij, 1951.

Stichting voor Bodemkartering te Wageningen. *Med. Ver. Naamk.* XXVII (1951), 99-102.

De inhoud van het IVe deel van *Boor en Spade*, dat in 1951 werd uitgegeven, maar een aantal opstellen bevat die vroeger al in andere tijdschriften zijn verschenen, werd reeds in ons voorgaand bibliografisch overzicht opgegeven (zie *Bibl.* 1950, blz. 409 e. v.) (1).

Na het XIIIe deel van de *Nomina Geographica Neerlandica* (1949), mag binnen kort een nieuw deel verwacht worden (2).

Evenals de vorige jaren, hebben wij ook thans voor het Noordnederlands gedeelte van dit overzicht dankbaar kunnen gebruik maken van de documentatie die ons door het Naamkunde-Bureau te Amsterdam ter beschikking werd gesteld. Aan de Directeur van het Bureau; Dr. P. J. MEERTENS en aan diens medewerker, de heer F. G. VAN DER POLL, betuigen wij hier onze oprechte dank.

Belangrijke bijdragen over de Noordnederlandse toponymie zijn de volgende :

L. Ph. C. VAN DEN BERGH, Handboek der Middelnederlandse geografie... Zie *Bibl.* 1949, blz. 179 en *Bibl.* 1950, blz. 410.

Rec. A. DE SMET, *Rev. phil.* XXIX (1951), 668-670.

J. C. DAAN, Wieringer land en leven in de taal... zie *Bibl.* 1950, blz. 410.

Rec. B. VAN DEN BERG, *Museum* LVII (1952), kol. 73-75,

J. KUNST, *Volksk. n. r.* XI (1952), 78-80.

C. H. EDELMAN, Soil survey and place-name study. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 145-150, 2 kaarten.

Bestudeert het bodemkundig en topografisch aspect van de toponiemen : *woerd-waard, akker-, ingjeng, beemd-, weide-, bulk-, dries, enz., honger, pas, hof, broek, veld, meer, spijk, enz.*, in de Betuwe en de Bommelerwaard.

(1) In de reeks „De Bodemkartering van Nederland” verscheen verder : Deel X. J. SCHELLING, Een bodemkartering van Noord-Limburg (De gemeenten Ottersum, Gennep en Bergen). *'s-Gravenhage*, 1952.

(2) Het XIIIe deel wordt besproken door F. DE TOLLENAERE in *Ts. Leid.* LXVIII (1950), 230-234.

- S. J. FOCKEMA ANDREAE, Overzicht van de Nederlandse waterschapsgeschiedenis (Studiën over waterschapsgeschiedenis, 8). *Leiden*, 1952.

Overzicht van de 7 delen dezer serie (zie *Bibl.* 1950, blz. 411), met een algemeen register.

Vgl. ook de bespreking door D. Th. ENKLAAR in *Bijdr. Gesch. Ndl.* VI (1951/52), 316-318.

- S. J. FOCKEMA ANDREAE, Waterschapsorganisatie in Nederland en in den vreemde. *Med. Kon. Ndl. Akad., afd. Lett.* n. r. XIV, 9 (1951), 309-330.

Vergelijkt de ontwikkeling der waterschappen, openbare lichamen belast met de publieke zorg inz. van waterkering en waterlozing, in de verschillende landen van West-Europa en wijst op de grote rol die de Nederlanders in dit verband gedurende de M. E. hebben gespeeld, zoals blijkt uit hun kolonisatie in Noord-Duitsland en Engeland.

Zie ook *Bijdr. Gesch. Ndl.* VII (1952), 78-79.

- H. HARDENBERG, Sur l'antiquité des lieux-dits néerlandais. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 156-165.

Zie verder nr. 10.

- K. HEERINGA, Index van persoons- en plaatsnamen op de Inventaris van het archief van het kapittel v. d. Dom te Utrecht [door Ph. J. G. G. VAN HINSBERGEN]. *'s-Gravenhage*, 1951.

Rec. W. S. UNGER, *Ndl. Archievenblad* LVI (1951/52), 39-40.

- H. HETTEMA Jr., De Nederlandse wateren en plaatsen in de Romeinse tijd. *'s-Gravenhage*, 1951, 2^e druk, met 4 kaarten.

Zie *Bijdr. Gesch. Ndl.* VI (1951/52), 246.

Behandelt achtereenvolgens : 1. De Nederlandse kustlijn tijdens de Romeinen ; 2. De loop van de onverdeelde Rijn even voor de splitsing in Neder-Rijn en Waal. De splitsing zelve ; 3. De Waal tot en met Nijmegen ; 4. De Waal vanaf Nijmegen ; de Maasmond en de Schelde ; 5. Iets over de wegen op het Nederlandse gedeelte der Tabula Peutingeriana ; 6. De werken van Drusus in ons land ; 7. De Rijn na de splitsing tot Vechten ; 8. Fectio, Castellum Flevum en de Nabalia ; 9. De Rijn vanaf Vechten ; Utrecht, Leiden, de Rijnmond ; 10. De Brittenburg ; 11. De afleidingen aan de linkerzijde van de Rijn ; 12. Het vlotstation te Voorburg aan de Corbulo-gracht en Lugdunum Batavorum ; 13. De afleidingen aan de rechterzijde van de Rijn ; 14. Het meer, het eiland en de rivier Flevo ; 15. De resultaten van het onderzoek van Prof. ir. J. Hudig en Dr. ir. J. J. Duyverman ; Naschrift ; Register.

Van dezelfde auteur : De Rijn-Maasmond (Helinium) in de Romeinse tijd. *Ts. Ndl. aardr. gen.* 2^e r. LXVIII (1951), 125-128.

Vgl. ook J. VAN VEEN, *ibid.*, blz. 272-275, die enige bodemkundige opmerkingen maakt.

G. KARSTEN, Noordhollandse plaatsnamen. *Amsterdam*, 1951.

Rec. J. W. GROESBEEK, *Zaende VI* (1951), 349-358 [De recensent wijst op een aantal verkeerde verklaringen en geeft een aantal eigen etymologieën].

Rec. J. J. K(ALMA), *It Beaken XIII* (1951), 195-196.

Een beknopte samenvatting van dit werk, van de hand van S. zelf, in het volgend item.

G. KARSTEN, Noordhollandse toponiemen. *Med. Ver. Naamk. XXVII* (1951), 25-38.

Overzicht van de Nholl. toponymie, met het oog op de aardrijkskunde, de geschiedenis en de taalkunde. Achtereenvolgens komen ter sprake : waternamen (ook benoeming naar de vorm en de landscheiding), brug- en dijk-benamingen ; bosnamen ; toponiemen die herinneren aan de strijd tussen heidendom en christendom ; Friese relictten en andere taalkundige verschijnselen in de toponymie. S. besluit met enkele opmerkingen van algemene aard.

P. J. MEERTENS, Persoons-, geslachts- en plaatsnamen. Enkele algemene opmerkingen. *Fryske plakn. IV* (1951), 8-21.

In het toponymisch gedeelte van deze lezing (blz. 18-20) wordt gesproken over de groei van de belangstelling voor de toponymie in Nederland ; vervolgens dringt S. aan op een regeling van de terminologie en van de indeling der toponiemen, alsmede op de noodzakelijke samenwerking met bodemkundigen.

P. J. MEERTENS, De plaats van het Zeeuws onder de Nederlandse dialecten. *Akademiedagen IV* (1951), 70-91.

Noemt mede een aantal voorbeelden uit de toponymie en bespreekt o. m. het probleem der ingvaeonismen, de betekenis en het voorkomen van de bestanddelen *nes*, *drecht*, *meet*, *stelle*, *zwin*, *heernesse*, *hevene*, *weel*, *belling*, *dulve*, enz.

H. J. MOERMAN, De plaatsnamen (Toponymie). *Handboek der Geografie v. Nederland*, red. G. J. A. MULDER, II [Zwolle, 1951], hoofdst. VI, blz. 305-317.

Voortreffelijk algemeen overzicht van de problematiek der toponymie : verband met „stammen”, migratie, naamveranderingen, geografische verspreiding (met kaartje), ingvaeonismen, groepen van namen in verband met de natuurlijke gesteldheid of wijzend op een menselijke werkzaamheid, enz.

J. NAARDING, Waarom is het gewenst de namen van akkers en andere percelen op te tekenen? *Drenthe XXII* (1951), 88-90.

- J. NAARDING, Drentse plaatsnamen. *Lantschap Drenthe*, Sept. 1951, 7-12; Oct. 1951, 6-9; Nov. 1951, 10-12.
- M. SCHÖNFELD, Veldnamen in Nederland... Zie *Bibl.* 1950, blz. 411.
Rec. L. DE MAN, *Rev. phil.* XXIX (1951), 561-564.
- M. SCHÖNFELD, Benoeming naar de vorm bij Nederlandse waternamen. *Med. Ver. Naamk.* XXVII (1951), 79-86.
Betreft namen die wijzen op een bochtige vorm (*slinger*, *draai*-, *om*-, *ofri*. *krenze* = wvla. *cringhe*, enz.) en hydroniemen ontstaan door vergelijking met een lichaamsdeel (*schenkel*, *hanke*, *knie*, *elleboog*, *hals*, *nek*), een kledingstuk (*kous*, *laars*), of een gebruiksvoorwerp (*ketel*, *kom*, *trog*, *pot*). Ter illustratie worden gelijkaardige Duitse en vooral Engelse namen in het onderzoek betrokken.
- M. SCHÖNFELD, Minstroom, Minnewater. *Med. Ver. Naamk.* XXVII (1951), 11-14.
Over het hydronymisch bestanddeel *menne*, *minne*, waarnaast ohd. *Muni*, *t*-afleidingen als *Munte*, enz.
- M. SCHÖNFELD, De naam Bilderdijk. *Album Louise Kaiser [Alphen aan den Rijn, 1951]*, 68-71.
Zie *Bibl. Psn.* nr. 43.
- M. SCHÖNFELD, De Overijsselse Vecht. *Driemaand. bladen* n. s. III (1951), 8-14; 122-124.
Oppert de mogelijkheid dat de Overijsselse waternaam Vecht, onafhankelijk van de Utrechtse Vecht, zou gevormd zijn bij *vechten* „spelen, zich levendig bewegen”, wat topografisch past bij de bochten, kolken en gaten van de Vecht, waarvan S. de 53 eigennamen onderzoekt (o. m. 't *Broezeneer* < *broezende eer*). Wijst tot besluit op het veranderlijk karakter van de hydroniemen.
- M. SCHÖNFELD, Slochteren. *Driemaand. bladen* n. s. III (1951), 65-67.
Slochter als waternaam in Westfalen, Groningen en Engeland uit **slōhter* < ags. *slōk* „poel, moeras”, met oudgerm. *cht*; te scheiden van *Slufter*, ook *slochter* onder invloed uit het Z., met de bet. van „geul”, eveneens meermaals voorkomend in de Ndl. hydronymie.
- M. SCHÖNFELD, De taak der Nederlandse toponymie. *Med. Ver. Naamk.* XXVII (1951), 1-4.
Beknopt, maar uitstekend overzicht over de betekenis en vooral over de taak van de toponymie. Onder de belangrijkste opgaven noemt S. terecht een toponymisch woordenboek; afsluitende werken over de veldnamen, de bosnamen en de waternamen; overzichten van de voornaamste bestanddelen en van de suffixen. Ter illustratie van het probleem der chrono-

logie, worden vervolgens enkele beschouwingen gewijd aan de ouderdom van bepaalde hydronymische formaties. Het verheugt ons in dit verband te mogen mededelen, dat S. werkt aan een speciale studie over de Ndl. waternamen.

M. SCHÖNFELD, Westerwolds Doene. *Driemaand. bladen* n. s. III (1951), 67.

De veldnaam *Doene* wordt door S. verklaard door ondl. *doon*, *deun* „strak, gespannen”, met de betekenis „opzwellling”: *op de Doon = op de Hoogt.* Vgl. *Bibl.* 1949, blz. 179.

A. W. VLAM, De namen van onze tuinbouwgronden. *De Tuinbouw* V (1950), 274-276.

A. W. VLAM, Perceelsnamen in Nederland. *Ts. voor Kadaster en Landmeetk.* LXVII (1951), 31-40.

A. WEIJNEN, Noordbrabantse plaatsnamen V. *Med. Ver. Naamk.* XXVII (1951), 59-60.

In aansluiting bij de bijdrage vermeld in *Bibl.* 1950, blz. 411, wordt hier gehandeld over de namen *Martras*, *Baardwijk*, *De Heen*, *Effen* en *Leur*.

A. WEIJNEN, Veldnamen uit Schijf. *De Ghulden Roos* XI (1951).

X., Lijst van waterschappen met hun adressen, provinciegewijs gerangschikt. Samengesteld bij de Afdeling Waterstaatsrecht van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. 's-Gravenhage, 1951.

Als kleinere, deels vulgariserende bijdragen over de Noordnederlandse toponymie, kunnen wij hier de volgende opstellen vermelden :

H. W. ALINGS, Oude brugnamen. *Amstelodamum* XXXVIII (1951), 229-230.

Naar aanleiding van het artikel vermeld in *Bibl.* 1950, blz. 413.

J. BELONJE, Grenspalen in Hollands Noorderkwartier. *Speelwagen* VI (1951), 266-276 ; 305-312.

V. J. P. DE BLOOQ VAN KUFFELER, Aardrijkskundige benamingen in de Noordoostpolder. *Ts. Ndl. aardr. gen.* 2^e r. LXVIII (1951), 123-124.

Zie *Bibl.* 1950, blz. 411.

W. H. DINGELDEIN, Anewende. *Driemaand. bladen* n. s. III (1951), 16.

Aanvulling bij het artikel genoemd in *Bibl.* 1950, blz. 412.

W. H. DINGELDEIN, De goederen van het stift Weerselo. *V. M. Ver. tot beoef. v. Overijsselsch Regt en Gesch.* LXVI (1951), 141-182.

Opgaven van boerderij- en erfnamen.

W. H. DINGELDEIN, De veldnaam Hack. *Driemaand. bladen* n. s. III (1951), 61-62.

Verklaard als „een van een groter perceel afgescheiden gedeelte”.

S. J. FOCKEMA ANDREAE, e. a., Rechtsbronnen der vier hoofdwaterschappen van het vasteland van Zuid-Holland (Rijnland; Delfland; Schieland; Woerden) (Werken der Ver. t. uitgaaf v. h. oud-vaderlandsche recht, 3^e reeks : nr. 15). *Utrecht*, 1951.

In de inleiding, van de hand van FOCKEMA ANDREAE, wordt o. m. de betekenis van *-drecht* in verband gebracht met de „overdragen”, de „portages”, d. i. „gelegenheden om scheepjes van het ene stroomstelsel naar het ander over te brengen”.

M. A. GEUZE- W. VAN DER PLOEG, Boerderijnamen op Tholen. *Zeeuws Ts.* I (1950/51), 9-13; 37-40.

K. HEEROMA, Ontspoorde frankisering. *Ts. Leiden* LXVIII (1950/51), 81-96.

B. HERMESDORF, Enig licht op de „lijkweg”. *Maasgouw* LXX (1951), 75-77.

M. HEYER, „Liekwegen” te Horst ... *Maasgouw* LXX (1951), 78.

[A.]J[UTEN], Melanen. *Brab. Heem* III (1951), 88.

Vraag om inlichtingen over *Melanen*, moerassig gebied te Bergen op Zoom, 1398 *Melaen*, begin XVe eeuw in *mol(l)aen* — fn. van *Melaene* en *Mélan*.

H. H. KNIPPENBERG, Sittert als plaatsnaam. *Brab. Heem* III (1951), 20.

Overzicht van enkele verklaringen van de *zitterd*-namen. Vgl. ook *Ibid.*, blz. 45.

C. KRAMER, De Sint-Salvatorkapel te Baarle-Nassau. *Brab. Heem* III (1951), 4-20, met kaart.

Steunt ook op toponymische gegevens (*hel*- en *hemel*-namen).

A. KUYSTEN, Weebosch — Wijbosch. *Brab. Heem* III (1951), 86-87.

In deze gehuchtsnaam, in N.-Brab. voorkomend, schuilt wsch., blijkens de oude vormen met *wede*-, de bet. waterwilg.

P. KWINTEN, Hoe verklaart men te Eersel veld- en akkernamen? *Brab. Heem* III (1951), 84-86.

Populaire verklaring van een aantal veldnamen.

A. H. LUTJE SCHIPHOLT, De Diezerstraat, gem. Dalfsen (een merkwaardige oude weg). *V. M. Ver. tot beoef. v. Overijsselsch Regt en Gesch.* LXVI (1951), 183-195.

J. A. MOLSTER, Nogmaals : namen van bruggen. *Ons Amsterdam* III (1951), 161.

J. NAARDING, Nog meer „lieren”. *Driemaand. bladen* n. s. III (1951), 58.

Over „wang” in plaatsnamen.

- J. H. A. RINGELING, Pampus. *Amstelodamum* XXXVIII (1951), 28.
 Aanvulling bij het art. van G. KARSTEN, zie *Bibl.* 1950, 412.
- N. DE ROEVER, Jordaan en Franse Pad. *Ons Amsterdam* III (1951), 16.
- T. VAN SCHIJNDEL, Plaatsnamen. *Met gansen trou* I (1951), 7-9. Over Vlijmen, Haarsteeg en Kuik.
- T. VAN SCHIJNDEL, Uit Vlijmen's verleden. *Met gansen trou* I (1951), 34-35 ; 99-101 ; 137-138.
- F. W. SMULDERS, Bodichem bij Boxtel. *Brab. Heem* III (1951), 3. De oude pln. *Bodichem*, 1468 *den Boecum*, 1483 *den Bocum*, zou in de veldnaam de Beukens voortleven.
- F. W. SMULDERS, Belveren en Balsvoort : een onuitroeibaar misverstand. *Brab. Heem* III (1951), 37-38.
- A. A. SPANJERS, De Hongerenburcht te Vlijmen. *Met gansen trou* I (1951), 125.
- N. P. SPRENGER DE ROVER, Rumelacha, Datmunda en Tadia (698-699). *Brab. Heem* III (1951), 50-65, met schetskaart. S. identificeert deze drie plaatsnamen, vermeld in het *Liber aureus Epternacensis*, resp. met *Ruimel*, *Gemonde* en *Teede*, gehuchten van de gemeente St.-Michiels-Gestel.
- N. P. SPRENGER DE ROVER, Enige toponiemen in de parochie Breukelen te Boxtel. *Gouden Feest H. Hart-Parochie Boxtel*, 1901-10 Juni 1951, 39-48.
- Chr. STAPELKAMP, Vressem-Vreisssem. *Ts. Leiden* LXVIII (1950/51), 168-173.
- Chr. STAPELKAMP, Oosthout. *Ts. Leid.* LXVIII (1950/51), 74-75.
- M. VAN DER WOUDE, Oud-Westerwolde. Iets over mollen, mollenwaren en waren. *Gron. Volksalm.* 1951, 131-152. Over *marken* e. d.
- In *Brabants Heem* worden ook inlichtingen gepubliceerd over de werkzaamheid en de locale tijdschriften van de aangesloten kringen voor heemkunde. Wij noteerden aldus o. m. : F. SMULDERS, 't Leengoed Vosselaer. Vlugschrift van de Kring „De Kleine Meerij” IV (1951), afl. 10 ; Id., De veldnaam „Den Wijgartranck”. *Ibid.*, afl. 11 ; H. DONKERS, Het kasteeltje Spreeuwenburg te Vught. *Ibid.* V (1952), afl. 1 (1).

(1) Historische en geografische bijdragen, die voor de studie van de Noordnederlandse toponymie van belang kunnen zijn, mogen hieronder worden opgesomd :

- M. P. VAN BUIJTENEN, St. Vitus van Oldehove. Episoden uit de strijd om Leeuwardens kerk, 1146-1580. *Archief Gesch. Aartsbisdom Utrecht* LXVIII (1949), 1-178 = *Frisia Catholica*, 2. *Utrecht*, 1950.
- Rec. A. W. VAN DEN HURK, *An. Praem.* XXVII (1951), 65-67.

- R. DRÖGEREIT, Werden und der Heliand. Studien zur Kulturgeschichte der Abtei Werden und zur Herkunft des Heliand. *Essen*, 1950.
 Rec. A. A., *Ons geest. erf* XXV (1951), 324.
 Belangrijk voor de studie van de geschiedenis der kerstening en het bisdom Utrecht.
- J. H. VAN EEGHEM, Archieven der besturen, gevormd door de Waalse Gemeente in Amsterdam tot 1943. *Amsterdam*, 1951.
 Rec. A. VAN DER POEST CLEMENT, *Ndl. Archievenblad* LVI (1951/52), 38-39.
- C. N. FEHRMANN, Een bijdrage tot de topografie en de geschiedenis van Brunnepe en de Hagen. *Kamper Alm.* 1949/50, 128-141.
- A. M. FREQUIN, De voormalige landweren. *Geogr. Ts.* IV (1951), 196-201.
- A. FRUYTIER (†), Geschiedenis van Hontenisse. Uit het rijke verleden van Hontenisse, haar Hof te Zande en omliggende plaatsen. Uitg. door S. DIRNE en O. A. E. VERSTRAATEN. *Bornem*, s. d.
- W. C. DE GRAAFF, Geneeskruiden door de eeuwen heen. *Zutphen*, 1951.
- J. HOUTMORTELS, Thorn, hoogadellijke rijksabdij en vorstendom. *Thorn*, s. d.
 Rec. P. GROOTENS, *Ons geest. erf* XXV (1951), 318-319.
- J. HUDIG- J. J. DUYVERMAN, De centrale venen van Zuid-Holland en West-Utrecht. *Versl. Landbouwk. onderz.* 56/1. 's-Gravenhage, 1950.
 Rec. C. H. EDELMAN. *Landbouwk. Ts.* LXIII (1951), 64.
 Rec. geeft uiting aan zijn grote bezwaren tegen het boek, dat wetenschappelijk onaanvaardbaar genoemd moet worden.
 Zie ook W. W. DE JONG, *Geogr. Tijdschr.* III, blz. 194 en *Bijdr. Gesch. Ndl.* VI (1951/52), 87.
- D. DE JONG, Het kerkdorp Borkel en Schaft. Bijdrage tot de kerkelijke geschiedenis der gemeente Valkenswaard. *Eindhoven*, 1951.
- W. MARRS, Het Oirsbeeker Leen te Houthem. *Maasgouw* LXX (1951), 58-60.
- L. J. MORREAU, Militaire sorties der voormalige vesting Maastricht. *Maasgouw* LXXI (1952), 36-39.
- POORTMANS, Drente. Een handboek voor het kennen van het Drentse leven in voorbije tijden. Tweede deel. *Meppel*, 1951.
 Rec. J. NAARDING, *Museum* LVII (1952), kol. 70-73.
 Behandelt ook toponiemen.
- A. P. VAN SCHILFGAARDE, Het archief der heren en graven van Culemborg. Inventaris. Lijst van kaarten en tekeningen. Regestenlijst (1198-1504). 's-Gravenhage, 1950, 3 dln.
- A. SCHRIJNEMAKERS, De abtshoeve als spiegel van zeven eeuwen streekgeschiedenis. *Gedenkschriften Abshoven 1901-1951 (Munstergeleen)*, 1951).
- J. M. VAN DE VENNE, Geschiedenis van het kasteel van Valkenburg. Zijn heren en hun drossaarden. *Valkenburg*, 1951.
 Rec. L. VAN HOMMERICH, *Maasgouw* LXXI (1952), 44-45.

* * *

Wat de studie van de toponymie in **Friesland** betreft, kunnen wij vooreerst wijzen op het overzicht van de bezieler van het „Toponymysk Wurkforbân”, Ds. J. J. KALMA, Het „Toponymysk Wurkforbân” te Leeuwarden. *Med. Ver. Naamk.* XXVII (1951), 107.

In ons vorig overzicht werd gewezen op het verschijnen van het IIIe deel van *Fryske plaknammen* (1). Van dit tijdschrift is met bekwame spoed in 1951, het IVe deel op de markt gebracht.

Uit de inhoud vermelden wij de volgende opstellen :

A. JOHANNSEN, „Solt” in Toponymen Nordfrieslands. *Fryske plakn.* IV (1951), 99-101.

Lijst van plaatsnamen in verband met zoutwinning ; verbredingskaartje op blz. 100.

J. J. KALMA, De Roomske tiid yn lánnammen. *Fryske plakn.* IV (1951), 57-64.

Overzicht van toponiemen die herinneren aan de Rooms-Katholieke tijd in Friesland : „algemene namen” (*heilig, paap, enz.*) ; benoeming naar bedienaars van de kerk, naar kerkelijke gebruiken en kloosters.

J. J. KALMA, Johannes Hilarides syn kaert fan Molkwar (1718). *Fryske plakn.* IV (1951), 88-94.

Met reproductie van de plattegrond en modern kaartje ter vergelijking ; S. bespreekt ook de namen die op de oude kaart voorkomen.

J. J. KALMA, Op 'e Kreake. *Fryske plakn.* IV (1951), 102.

J. VAN VEEN, De Delf [in Groningen]. *Ts. Ndl. aandr. gen.* 2^e r. LXVIII (1951), 368-375.

P. G. F. VERMAST, De topografie in de oorkonde uit het jaar 1208 (R. A. U. St. Marie, Charter Inv. n° 818). *Ndl. Leeuw* LXVIII (1951), kol. 3-10.

Kritiek op het artikel v. RHEINECK LEYSSIUS, zie *Bibl.* 1950, 414.

W. C. VISSER, De oude geschiedenis van Kampen en zijn rivier. *Kamper Alm.* 1951/52, 189-206.

(1) *Fryske Plaknammen*. Deel III. Publikaesje fan it Toponymysk Wurkforbân fan de Fryske Akademy. *Ljouwert*, 1950 (gestencild).

Rec. J. H. BROUWER, *Vrije Fries* XL (1950), 207.

K. FOKKEMA, *Lew. Bijdr. Bijblad* XLI (1951), 34.

J. J. KALMA, Op 'e Pikmar. *Fryske plakn.* IV (1951), 103-104.

J. J. KALMA, Yn Skoatterlân. *Fryske plakn.* IV (1951), 105-106.
Over het element *shot, schoot*.

S. J. VAN DER MOLEN, Folkskunde en toponymy. *Fryske plakn.* IV (1951), 38-53.

Interessante bijdrage, waarin o. m. behandeld worden toponiemen als *Lyts-Canada* en *Korea*; plaatsbenamingen naar de dorps- en huisvorm, bedrijf en handwerk, verkeer en handel, voeding en kleding, spel en sport, kalenderfeesten en volksgebruiken (lijkwegen), volksgeloof, misdaad en diefstal. Men vindt hier bovendien voorbeelden van naamverklarende sagen en toponymische volksrijmen.

S. J. VAN DER MOLEN, Oer de namme Meanewei. *Fryske plakn.* IV (1951), 95-96.

In aansluiting hierbij geeft J. J. KALMA een lijst van namen met mogelijke betekenis „gemeenschappelijk” (blz. 96-98).

J. NAARDING, Friezen in Noord-Drente. *Fryske plakn.* IV (1951), 28-37.

Bespreekt in dit verband een aantal namen en bestanddelen, o. m. *kok, Hemmen, Ransouwe < ter Hansouwe, Dilgt, Dusewolt* en *Swartewolt, Onnen* en *Onstwedde, Wienakker, hond*.

J. NAARDING, Harsens. *Fryske plakn.* IV (1951), 85-87.

G. D. OHLING, Die ostfriesischen Wehre und Wehrwüstungen. *Fryske plakn.* IV (1951), 65-70.

Over de chronologische en geografische verbreiding der *-wehr*-namen (met schetskaart), hun vorming en oorspronkelijke betekenis.

O. POSTMA, Oer de wurdpearen : waar-weer en war-wer. *Fryske plakn.* IV (1951), 71-74.

Over de betekenis van deze woorden, aan de hand van oude teksten en toponiemen. Hierop volgt (blz. 74-81), van de hand van J. J. KALMA, een lijst van plaatsnamen, welke een van die bestanddelen kunnen bevatten.

K. A. RIENKS, Nammen fan diken. *Fryske plakn.* IV (1951), 22-27.

Over de verschillende soorten van dijken, vroeger en nu, waarbij talrijke namen van zee- en binnendijken besproken worden, ontleend aan een studie van S. en Ir. WALTHER over de dijken in Friesland.

M. SCHÖNFELD, Scholbalg. *Fryske plakn.* IV (1951), 82-84.

Etymologie van deze geulnaam : eerste lid „ondiep”, tweede lid „zandplaat”; met andere voorbeelden van wisselende betekenis „diep-ondiep”, „laag-hoog”.

J. J. SPAHR V. D. HOEK, Lännammen neffens de foarm. *Fryske plakn.* IV (1951), 54-56.

Over benoeming naar de vorm, op duidelijke wijze geïllustreerd met ruim 30 tekeningen van de besproken percelen.

Bovendien dienen met het oog op de studie van de Friese plaatsnamen nog de volgende bijdragen vermeld te worden :

P. C. J. A. BOELES, Friesland tot de elfde eeuw ; zijn vóóren vroege geschiedenis. *'s-Gravenhage*, 1951².

Rec. S. J. FOCKEMA ANDREAE, *Bijdr. Gesch. Ndl.* VII (1952), 146-147.

J. H. BROUWER, A note on Frisian toponymy. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 70-77, 4 kaarten.

Overzicht van de ontwikkeling van het onderzoek van de Friese pln., met zeer rijke bibliografische aantekeningen. S. legt de nadruk op de opvallende continuïteit van de Friese bewoning, zoals die blijkt uit de oudste pln.-types.

J. H. BROUWER, It nut fan de toponymy foar de filology. *Fryske plakn.* IV (1951), 2-7.

Interessante, gedocumenteerde bijdrage over de waarde van de toponymie voor de kennis van de Friese woordvoorraad door de eeuwen heen ; voor de klank- en vormleer van het oudste Fries (materiaal uit Werden, Fulda en Corvey) ; voor het vaststellen van dialektgrenzen en voor de kennis van het vroegere Fries taalgebied.

H. J. KEUNING, Het Friese karakter van Groningerland. *It Beaken XIII* (1951), 133-145.

Hantlieding foar Geakunde. *It Beaken XIII* (1951), afl. 1-3, blz. 1-99. *Afz. Assen*, 1951.

Rec. A. G. J[ONGKEES], *Bijdr. Gesch. Ndl.* VI (1951), 126.

Daarin P. SIPMA, Tael en tongslach, blz. 62-69, waarin ook de naamkunde ter sprake komt.

* * *

Met verwijzing naar wat in ons vorig bibliografisch overzicht (*Handelingen* 1951, blz. 408) werd medegedeeld over de beperking die, gelet op de in *Onoma* verschijnende bibliografische documentatie, voortaan in de hieronder medegedeelde literatuurlijsten kan worden doorgevoerd, volgen hier enkele van de belangrijkste toponymische bijdragen die in het verlopen jaar in de verschillende Germaanse landen verschenen zijn.

Vooreerst komt het **Duits taalgebied** aan de beurt ; te vermelden zijn de studiën van :

- A. BACH, Probleme deutscher Ortsnamenforschung. Zie *Bibl.* 1950, blz. 419.
 Rec. F. MOSSÉ, *Rev. int. Onomastique* III (1951), 317-318.
 B. SCHIER, *Ndd. Jahrbuch* LXXIV (1951), 151-152.
- A. BACH, Zur Betonung der zusammengesetzten deutschen Ortsnamen. *Wirkendes Wort* I (1950/51), 331-337.
 Zeer systematische samenvatting van de verschillende types van de compositie van pln. en van de daarmee samengaande beklemtoning. Terloops wordt ook de accentuering van Nederlandse eigennamen aangeraakt.
- A. BACH, Mattium — Aquae Mattiacae — Wiesbaden. *Beitr. z. Nf.* III (1951/52), 113-138.
 Onderzoekt in hoever de drie namen met elkander verband houden om de valstrikken te vermijden die de „Sirene des Gleichklangs” vaak voor de toponymist heeft geplaatst.
- B. BOESCH, Die Gruppenbildung in altalemannischen Ortsnamen (an Beispielen aus dem Zürichgau). *Beitr. z. Nf.* III (1951/52), 256-286.
 Bestudeert de groepering van toponiemen op *-ingen*, *-ikon* en *-wil*, op grond van de in het eerste lid voorkomende persoonsnamen, waarvan een lange alfabetische lijst (blz. 261-278) wordt samengesteld.
- W. EVERS, Ortsnamen und Siedlungsgang im mittleren Ostfalen (Zwischen Leine und Fuhse). *Berichte zur dt. Landeskunde* IX (1951), 18 S., 2 Karten.
- W. FISCHER, Zur Betonung der thüringischen Ortsnamen auf *-hausen*. *Zs. f. dt. Alt. u. dt. Lit.* LXXXIII (1951), 113-122.
- H. JÄNICHEN, Huntari und Hundersingen. *Württemberg-Hohenzollern in Zahlen. Zs. f. Statistik und Landeskunde* VI (1951), 95-100.
 Een *Huntari*, hoofd van een *Hunta*, d. i. een bezettingsgebied in de Frankische tijd, zou een spoor hebben nagelaten in pln. als *Huntarisingen*, *Hundersingen*.
- W. JUNGANDREAS, Die Gudrunsaage in den Ober- und Niederlanden. Eine Vorgeschichte des Epos. *Göttingen*, 1948.
 Rec. J. LEENEN, *Taal en Tongval* III (1951), 93-94.
 Situeert het toneel van het Mhd. epos in het Kanaal- en Noordzeekustgebied. Hierbij wordt de studie van de eigennamen, die op een Nederlandse oorsprong zouden kunnen wijzen, betrokken.
- W. KASPERS, Der Name des Grenzflusses zwischen Ober-

und Unter-Germanien bei Ptolemaeus. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 243-251.

De *Vinxbach* „Grenzfluss” (Lat. *finis*) die de scheiding uitmaakt tussen Neder- en Opper-Germanië, wordt bij Ptolemaios aangeduid met de naam *Obrinc-/Abrinc*. S. verklaart deze naam als „Mischform” ontstaan uit Germ. **Obrincaz* en Kelt. **Abringos*, oorspronkelijk de aanduiding van het grensgebied, overgegaan op de rivier die de grens vormde.

W. KEINATH, Orts- und Flurnamen in Württemberg. *Stuttgart*, 1951.

H. KRAHE, Alteuropäische Flussnamen. *Beitr. z. Nf.* II (1950/51), 113-131; 217-237; III (1951/52), 1-18; 153-170; 225-243.

Voortzetting van de bijdrage vermeld in *Bibl.* 1949, blz. 192. Behandelt de *-antia*-namen; hun verspreiding, verschillende formaties (zie tabel III, blz. 163) en betekenis.

H. KRAHE, Sprachverwandtschaft im alten Europa (Vorträge u. Studien zur idg. Sprachwiss., Namenf. u. Altertumskunde). *Heidelberg*, 1951.

Inaugurale rede (Univ. Tübingen), waaruit o. m. blijkt de grote betekenis van de Oudeuropese hydronymie, gezien in een ruim taalkundig verband.

E. KRANZMAYER, Der Wert der Mehrsprachigkeit für die Etymologie grenzgelagerter Ortsnamen. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 108-116.

S. wijst op het belang van de zgn. „polyglotte Namenkunde” bij de etymologische verklaring van pln.: het feit dat, vooral in taalgrensgedieden, dezelfde plaats in de verschillende talen een andere naam heeft, kan er, wanneer men de klanksubstituties heeft vastgesteld, toe bijdragen de etymologie te belichten. De door S. vooropgestelde principes worden getoetst aan een aantal duistere toponiemen uit het Italiaans-Sloveens-Duits grensgebied.

W. KROGMANN, Zur *apa*-Frage. *Beitr. z. Nf.* III (1951/52), 323-327.

Met BREMER, VON GRIENBERGER en J. SCHNETZ, beschouwt S. Germ. **apōn*- als „bodenständig” en leidt het af, met OIers *ab*, van Idg. **ab*- op grond van vooralsnog niet opgemerkt bewijsmateriaal.

F. LANGENBECK, Die Herkunft der doppelten Namen älterer vorwiegend oberrheinischer Klöster. Zugleich ein Beitrag zur Psychologie der Ortsnamengebung. *Beitr. z. Sprachwiss. u. Volksk. = Festschrift E. Ochs* (Lahr, 1951), 73-131.

S. onderzoekt voor ruim twintig namen van kloosters uit het Lotharingisch taalgebied, in ruime zin, het naast mekaar bestaan van twee benamingen, waarvan de eerste een geleerde, meestal Gallo-Romeinse, oorsprong heeft en de tweede ontstaan is naar de naam van de stichters, van de heilige die er vereerd wordt, naar de ligging, enz. Voorbeelden : *Noventium*/Ebersmünster ; *Aquileia*/Maursmünster ; *Confluentes*/Münster i. Gregoriental, enz. Hij vergelijkt deze „Doppelnamigheid” met de bekende dubbelvormen van de Zuidduitse (bisschoppelijke) steden van het type *Argentoratae*/Strassburg.

Een zeer interessante studie over het wezen van de naamgeving, gesteund op een ruime, zowel Franse als Duitse, documentatie.

F. LANGENBECK, Zu den lateinisch-deutschen Doppelnamen einiger oberrheinischer Städte und Klöster. *Zs. Gesch. Oberrh.* XCVIII (1950), 329-344.

F. LANGENBECK, Untersuchungen über Wesen und Eigenart der Ortsnamen (vorwiegend auf Grund oberrheinischer Verhältnisse und Forschungen). *Zs. Gesch. Oberrh.* XCIX (1951), 54-138 (wordt vervolgd).

In het eerste gedeelte van deze breed-opgevatte studie over de naamgeving, nl. „Aus der Geschichte der Ortsnamentheorien”, publiceert de uitstekende kenner van de Zuidwestduitse toponymie, op grond van een benijdenswaardige vertrouwdheid met de Duitse (en Franse) naamkundige literatuur, een degelijk overzicht van verschillende strekkingen, die sinds honderd jaar het naamkundig onderzoek beheersen ; hierbij worden ook talrijke problemen systematisch behandeld, die bij het toponymisch onderzoek werden gesteld. Een zeer degelijke inleiding in de toponymische problematiek !

J. MADER, Ortsnamen und Siedlungsgeschichte von Aicha, Springes, Vals, Meransen. *Innsbruck*, 1951.

A. MEYER, Flur- und Ortsnamen in ihrer Bedeutung für die wechselseitige Durchdringung der Forschung. *Rhein. Jahrb. f. Volkskunde* I (1950).

H. MOSER, Ortsübernamen. *Beitr. z. Nf.* II (1950/51), 301-318 ; III (1951/52), 39-69.

Aan de hand van zijn boek : *Schwäbischer Volkshumor. Die Necknamen der Städte und Dörfer in Württemberg und Hohenzollern, im bayrischen Schwaben und in Teilen Badens sowie bei Schwaben in der Fremde (Schwäbische Volkskunde, N. F. 9./10. Buch)* [Stuttgart, 1950] behandelt S. uitvoerig de problemen in verband met de spotnamen aan steden en dorpen gegeven, waarover te onzent J. CORNELISSEN in zijn „Nederlandsche volks-humor”.

- G. NIEMEIER, Die kulturgeographische Fundierung der Ortsnamenforschung vornehmlich am Beispiel westfälischer Ortsnamenwandlungen. *Die Erde* 1950/51, 162-177.
- K. PUCHNER, Historisches Ortsnamenbuch von Bayern I. Landkreis Ebersberg. *München*, 1951.
- E. ROTH, Zu den Ortsnamen auf *-by*, *-bey* im Elbe-Saale-Gebiet. *Niederdt. Mitteil.* VII (1951), 5-50.
Grondige toponymische en taalkundige studie, met o. m. voorbeelden van betekenisovergang „bocht > weiland, grasland”. In dit verband komt nogmaals het Saksenprobleem ter sprake.
- J. SCHNETZ, Flussnamen des Bayerischen Schwabens in ihrer Bedeutung für die Namenkunde, Geschichte und Landschaftsforschung (Veröffent. d. schwäb. Forschungsgemeinschaft bei der Komm. f. Bayer. Landesgesch., 1). *Augsburg*, 1950.
- J. SCHNETZ, Flurnamenkunde. *Bayerische Heimatforsch.* V (1951), 110 S.
- E. SCHWARZ, Die Namenforschung in Deutschland und Österreich 1945-1950. *Onoma* II (1951), 25-32.
- E. SCHWARZ, Goten, Nordgermanen, Angelsachsen. Studien zur Ausgliederung der germanischen Sprachen (Bibliotheca Germanica, II). *Bern-München*, 1951, 277 S., 16 Abbildungen.
Rec. E. R(OTH), *Niederdt. Mitteil.* VII (1951), 69-70.
- E. SCHWARZ, Deutsche Namenforschung I. Ruf- und Familiennamen; II. Orts- und Flurnamen... zie *Bibl. Psn.* 1949, 252; *Bibl.* 1950, blz. 420.
Rec. S. HAGSTRÖM, *Studia neophilol.* XXIV (1951/52), 220-222.
W. KASPERS, *Zs. f. dt. Altert. u. Lit.* LXXXIII (1951), 65-71.
- E. SCHWARZ, Deutsche und Germanische Philologie. *Heidelberg*, 1951.
Namenkunde, blz. 202-228.
- E. SCHWARZ, Orts- und Personennamen. *Deutsche Philologie im Aufriss*, hrsg. W. STAMMLER, 4. Lief. (*Berlin-Bielefeld-München*, s. d.), kol. 581-654.
Voortreffelijk overzicht, met persoonlijke beoordeling van een aantal naamkundige problemen. Inhoud : A. Die eigent-

lichen Ortsnamen : Geschichte der Forschung und Quellen ; Die Grundlage der Deutung ; Namensübertragungen ; Namensänderungen ; Die ältesten Namen ; Die Namen der Landnahmezeit ; Der Landesausbau im Altlande ; Die Namenwelt im deutschen Osten ; Neuzeitliche Namengebung ; Der Aussagewert der Ortsnamen für die Sprach- und Kulturgeschichte ; Ortsnamen fremden Ursprungs. — B. Die Flurnamen. Zie voorts *Bibl. Pen.* 1951, blz. 198.

- E. SCHWARZ- -H. DRAYE, [Namenkundliche Literatur.] Deutschland. *Onoma* II (1951), 55*-69*.

Aanvullingen bij de lijsten vermeld in *Bibl.* 1950, blz. 419.

- M. SZADROWSKY, Gemeinschaft in der Landschaft. *Beitr. z. Nf.* II (1950/51), 286-301 ; III (1951/52), 18-38.

Vergelijking tussen de Oudijtslandse en de Alemannisch-Zwitserduitse toponymie. „Der äusserste Norden und Süden des germanischen Bereichs haben als „Reliktgebiete“ eine alte Namenart bewahrt, die in anderen Germanenländern untergegangen ist. Genauer : in reicher Fülle haben Nord und Süd eine ererbte Namenart lebendig und fruchtbar erhalten, von der das Zwischengebiet nur Spuren zeigt“ (blz. 38).

Zie ook *Beitr. z. Sprachwiss. u. Volksk.* = *Festschrift E. Ochs* (Lahr, 1951).

- R. TRAUTMANN, Die wendischen Ortsnamen Ostholsteins, Lübecks, Lauenburgs und Mecklenburgs (Quellen u. Forsch. zur Gesch. Schleswig-Holsteins, XXI). *Neumünster*, 1939 [1951].

Wordt samen met andere werken van S. besproken door B. SCHIER, in *Ndd. Jahrbuch* LXXIV (1951), 152-155.

- X., Deutsche wissenschaftliche Bücher 1945-1949. Eine Bibliographie mit Nachweis der Besprechungen, im Auftrage der Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft hrsg. von der Niedersächs. Staats- u. Universitätsbibliothek zu Göttingen. *Göttingen*, 1951.

Sluit aan bij de „Neuerscheinungen der deutschen wissenschaftlichen Literatur 1939-1945“, uitgegeven door de Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität te Bonn.

* * *

Voor de studie van de plaatsnamen in het Engels taalgebied, zijn de volgende bijdragen belangrijk :

- Th. M. Th. CHOTZEN, Een taak voor Vlaamse dialectologen. *Wet. Tijd.* X (1950), kol. 18-20.

Over de Vlaamse kolonies in Wales, gesticht van het begin der XIIe eeuw af, en de pln. op *-ton*, met bibliografie.

Zie ook *Ibid.*, 66.

- R. FORSBERG, A Contribution to a Dictionary of Old English Place-Names... Zie *Bibl.* 1950, blz. 421.
 Rec. R. BLENNER-HASSETT, *Speculum* XXVI (1951), 388-390.
 K. ROELANDTS, *Lew. Bijdr. Bijbl.* XLI (1951), 93-95.
- K. HALD, Danes and Frisians in Lincolnshire. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 627-632.
- C. HUNT, Talk of the Town : the Place Names in our Language. *London*, 1951.
- O. RITTER, Kritische Notizen zur englischen Namenkunde. *Anglia* LXIX (1950).
- E. SCHWARZ, Das angelsächsische Landnahmeproblem. *Germ.-rom. Monatsschr.* XXXII (1950), 35-55.
 Een uitstekend bibliografisch overzicht van de naamkundige, dialectologische en oudheidkundige bijdragen over de moeilijke problemen van de vestiging der Germaanse stammen in Engeland en hun oorspronkelijke woongebieden op het vasteland.
- A. H. SMITH, The Surveys of English Place-Names. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 61-69, 2 kaarten.
 Algemeen overzicht van de belangrijkste problemen, die bij de studie van de Engelse pln. gesteld worden, en van de hoofdzakelijk door de *English Place-Name Society* reeds bewerkte gebieden (1).
- E. C. SMITH, The American Name Society. *Onoma* II (1951), 62-63 en *Beitr. z. Nf.* III (1951/52), 336.
 Over de stichting (Dec. 1951), de samenstelling en plannen van de *American Name Society*.
- F. M. STENTON, The Importance of Place-Name Study. *Intern. Conference of Professors of English, Summary of the Proceedings (Oxford, 1950)*, 9-10 = *Onoma* II (1951), 55-56.

* * *

Ten slotte vermelden wij hier uit de overvloedige productie op het gebied van de **Skandinavische toponymie** (2) de volgende bijdragen :

(1) Over de huidige werkzaamheid van de English Place-Name Society schreef A. H. SMITH een korte nota in *Onoma* II (1951), 55.

(2) In Augustus 1951 werd te Kopenhagen het IIe Skandinavisch Congres voor Naamkunde gehouden. Hierover heeft G. KNUDSEN verslag uitgebracht in *Onoma* II (1951), 49-50.

- E. BLOHMÉ, The Study of Swedish Place-Names. Zie *Bibl.* 1950, blz. 422.

Rec. K. ROELANDTS, *Rev. phil.* XXX (1952), 583-584. Id., *Leuv. Bijdr. Bijbl.* XLII (1952), 13-14.

- Danmarks stednavne X. Bornholms stednavne, udg. af Stednavneudvalget, 2. *København*, 1951.

Rec. E. SCHWARZ, *Beitr. z. Nf.* III (1951/52), 330.

- B. EJDER, Marknamn och kulturhistoria. Studier i skänkt marknamnsskick. *Sydsvenska ortnamnssällskapets årsskr.* 1949-1951, 3-52.

Verscheen ook afzonderlijk, met aanvullingen, Engelse samenvatting en registers, in de reeks: Lundastudier i nordisk språkvetenskap, utg. av I. LINDQUIST och K. G. LJUNGGREN, nr. 7. *Lund*, 1951, 62 blz.

Na een korte inleiding over de toponymische terminologie en het probleem van de interpretatie der plaatsbenoeming naar de vorm, wordt een grondig onderzoek gewijd aan Zuidzw. plaatsnamen, ingegeven door de naam van een kledingstuk, een werktuig en een wapen.

Hierop volgen enkele algemene slotbeschouwingen, o. m. met het oog op de chronologie. Door herhaalde vergelijking met de naamgeving in andere taalgebieden, ook het onze, verdient deze bijdrage ruime aandacht. Op blz. 42 vindt men 8 illustratieve tekeningen van besproken percelen.

- B. FLEMSTRÖM, The „Kungliga Ortnamnssamfundets Kommissioner” in Uppsala. *Onoma* II (1951), 60-61.

- L. HELLBERG, Inbyggarnamn på -karlar... Zie *Bibl.* 1950, blz. 422.

Rec. K. ROELANDTS, *Leuv. Bijdr. Bijbl.* XLI (1951), 95-96.

- G. INDREBØ, Norsk målsoga, utgjevi av P. HOVDA og P. THORSON. *Bergen*, 1951.

In deze grondige en voortreffelijke geschiedenis van de Noorse taal, van de oudste tijden tot en met Ivar AASEN, wordt ook rekening gehouden met het naamkundig materiaal. De besproken namen werden opgenomen in het woordregister, blz. 465-486.

- V. JANSSON, Nordiska vin-namn. En ortnamnstyp och dess historia (Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolfs Akad. XXIV = Studier till en svensk ortnamnsatlas, utg. av Jöran Sahlgren, VIII). *Uppsala-København*, 1951.

Rec. E. R(OOTH), *Niederdt. Mitteil.* VII (1951), 66.

E. SCHWARZ, *Beitr. z. Nf.* III (1951/52), 331-332.

G. KNUDSEN- -K. ROELANDTS, [Onomastic Bibliography.] Denmark. *Onoma* II (1951), 37*-54*.

Aanvullingen bij de lijsten vermeld in *Bibl.* 1950, blz. 422 (1).

G. LINDE, Studier över de svenska sta-namnen (Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolfs Akad. XXVI = Studier till en svensk ortnamnsatlas, utg. av J. SAHLGREN, IX). Diss. *Uppsala*, 1951.

Rec. E. SCHWARZ, *Beitr. z. Nf.* III (1951/52), 331-332.

O. LUNDBERG, Forntopografiska forskningsmetoder tillämpade på Kumla socken i Närke. Inledning till bebyggelsehistoria (Arctos Svecica. *Studia selecta res vetustas illustrantia*, ed. O. LUNDBERG, 4). *Stockholm-Uppsala*, 1951.

Rec. E. SCHWARZ, *Beitr. z. Nf.* III (1951/52), 109-110.

Grondige bespreking, met toepassing, van de verschillende methoden die in Skandinavië worden gevolgd bij de studie van de toponymische chronologie en de geschiedenis der bewoning. Een merkwaardige bijdrage, die ook te onzent ruime aandacht verdient. Franse samenvatting op blz. 53-57.

Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län XI. Ortnamnen i Inlands Fräkne härad. *Göteborg*, 1951.

J. SAHLGREN, Pseudo-theophore Ortsnamnen. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 259-263.

J. SAHLGREN, Sockennamnen på Österlen. *Tumathorps Sanct Knuts Gille, Tänkebok* 1950 (*Lund*, 1951), Overdruk, 14 blz.

Over de absolute en relatieve plaatsnamenchronologie, met toepassing op de namen van kerspelen in een bepaald gebied. In dit verband worden o. m. de *-inge*-toponiemen verklaard uit oorspronkelijke inwonersnamen en handelt S. ook in het kort over het stamland der Germanen.

H. STÅHL, Kvill och tyll... zie *Bibl.* 1950, blz. 422.

Rec. K. ROELANDTS, *Lew. Bijdr. Bijbl.* XLII (1952), 15-16.

(1) Zo pas vernamen wij het droevige nieuws, dat Gunnar KNUDSEN plotseling overleden is. Het Internationaal Congres te Uppsala, waar hij nog de taak van sectievoorzitter had waargenomen, was de laatste gelegenheid waarbij zijn vele buitenlandse vrienden hem konden begroeten. Zijn afsterven is een zwaar verlies voor de Deense naamkundige wetenschap, die hij vele jaren met gezag en door zijn persoonlijke onderzoekingen heeft geleid.

P. WIESELGREN, Ortnamn och bebyggelse i Estlands forna och hittillsvarande svenskbygder. Ostharrien med Nargö (Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolfs Akad. XXII = Studier till en svensk ortnamnsatlas, utg. av J. Sahlgren, VII). *Lund*, 1951.

Rec. E. SCHWARZ, *Beitr. z. Nf. III* (1951/52), 333-334.

LIJST VAN BRONNEN EN VERKORTINGEN

Bij de vroeger opgegeven bronnen gelieve men nog de volgende te voegen :

Land v. Rijen = 't Land van Rijen. Driemaandelijks cultureel Liers tijdschrift. I. *Lier*, 1951.

Zs. Eupener Gesch. = Zeitschrift des Eupener Geschichtsvereins. Bulletin de la Société Eupenoise d'Histoire. I. *Eupen*, 1951.

AFD. I. — ALGEMENE BIJDRAGEN

1. A. CARNOY, Adaptations latines et franques de substrats celtiques. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 101-107.

S. onderzoekt de romanisering en de germanisering van een groot aantal Keltische toponymische bestanddelen, zowel in het Nederlands als in het Franstalig landsgedeelte van België, en onderlijnt het belang van de studie van de contaminaties, aanpassingen en vertalingen die, ten gevolge van een lange en uitgebreide tweetaligheid, de opeenvolgende toponymische lagen verbinden.

2. A. CARNOY, La divinisation des rivières et la toponymie celtique. *Ant. class.* XX (1951), 103-106.

Uit zijn werk „Origines des Noms des Communes de Belgique” bespreekt S. een aantal hydroniemen, ontstaan uit *mater* en *divo-*, waaraan een aantal suffixen kunnen gehecht worden.

3. A. CARNOY, Enige toponiemen van Romaanse oorsprong in de Vlaamse toponymie. *K. V. A., V. en M.* 1951, 187-194.

Nieuwe etymologie voor *Pevenage*, *Alken*, *Eizer*, *Oudenaken*, *Alveraad*; antwoord op andere meningen betreffende *Gavere* en *Astenet*; historische interpretatie van plaatsnamen bij de *oude Diesterbaan*. (*Koersel*, *Brogel*, *Paal*, *Diest*, *Peer* en *Perriten*).

4. A. CARNOY, Faille, caille, baille, lovie [samenvatting]. *Com. Top.* XXV (1951), 15-16.

Onderzoekt de betekenis en de etymologie van deze vier Romaanse woorden, die vaak voorkomen in de Vlaamse toponymie, vooral in West-Vlaanderen.

5. A. CARNOY, Kruidkunde en Belgische toponymie. *Com. Top.* XXV (1951), 351-371.

S. betoogt dat er nauwe betrekkingen bestaan tussen de kruidkunde en de toponymie door, zowel in de Vlaamse als in de Waalse gemeente- en gehuchtnamen, de sporen na te gaan van de in het wild groeiende bomen (eik, beuk, es, linde, olm, enz.) en heesters (wegedoorn, vlierboom, enz.), vervolgens van de fruitbomen, de groenten en de graangewassen. Zie ook : A. CARNOY, De Latijnse botanische woordschat ten tijde der invasies. *Hand. Znl. Maatsch. Taal- en Lett. en Gesch.* V (1951), 13.

6. H. DRAYE, De chronologische rangschikking van het toponymisch materiaal. *Album J. Lindemans* (Brussel, 1951), 191-198.

Rec. S. J. D(E) LAET, *Archeol.* 1952, I, 124.

Systematisch overzicht van de verschillende mogelijkheden die

(theoretisch) voorhanden zijn, om een absolute en relatieve chronologie van bepaalde plaatsnamengroepen te kunnen opstellen.

7. M. GYSSELING- -A. C. F. KOCH, *Diplomata Belgica*. Zie *Bibl.* 1950, nr. 3.

Dit standaardwerk gaf aanleiding tot de volgende bijdragen :
C. TAVERNIER-VEREECKEN, De bronnen voor de kennis van het Oud-Nederlands. *Lew. Bijdr. Bijbl.* XLI (1951), 73-78.

- H. J. VAN DE WIJER, De „Diplomata Belgica” uitg. door het Belgisch Inter-Universitair Centrum voor Neerlandistiek. *Med. Ver. Naamk.* XXVII (1951), 5-10. Zie ook *Onoma* II (1951), 46-47.

- C. B. VAN HAERINGEN, Oudnederlands. *N. Taalg.* XLIV (1951), 112-114.

Verder worden hier vermeld de recensies door :

- P. GORISSEN, *Archives Bibliothèques et Mus. Belg.* XXII (1951), 95-101.

- E. I. STRUBBE, *Hand. Ém.* LXXXVIII (1951), 150-152.

- A. WELJNEN, *Museum* LVI (1951), kol. 108-109.

8. M. GYSSELING, Observations générales sur l'ancien néerlandais d'après les noms de lieux et de personnes. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 274-275.

Nota over de bewerking van het uniek naamkundig materiaal dat door S. werd verzameld.

9. M. GYSSELING, Uit klank- en vormleer van het Oudnederlands. *Hand. XIXe Vla. Filologencongres* (Brussel 1951), 173-174.

Betreft de Onl. grammatica, die S. nagenoeg klaar heeft. De hoofdzaken ervan werden in de (ongedrukte) lezing medegedeeld.

10. H. HARDENBERG, Sur l'antiquité des lieux-dits néerlandais. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 156-165.

Indien de *loci dicti* slechts van de 12e eeuw af in groten getale in de archivalia worden vermeld, is het niettemin gevaarlijk uit dit feit vaste besluiten te willen afleiden wat hun oorsprong en hun ouderdom betreft. S. stelt vast dat, ten opzichte van het vermelden van de *loci dicti*, aanzienlijke verschillen bestaan in de Nederlandse scriptoria en hun producten.

11. J. LINDEMANS, La collaboration internationale des toponymistes dans l'étude de l'aire d'expansion des éléments toponymiques. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 142-144.

Wijst op het belang van de internationale samenwerking voor de studie van de zeer verspreide toponymische bestanddelen, zoals *-ingas*, *-ing*, *-ingahem*, *-haim*, *-hof*, *-thun*, *-sali*, enz., vooral met het oog op de stratificatie. Deze laatste kan slechts door

detail-studie duidelijk worden voorgesteld. S. toont dit aan in een commentaar bij de naamkundige kaart van Asse, die hij heeft opgemaakt. Hij wijst eveneens op het voordeel van de vergelijkingen wat betreft de persoonsnamen, die het eerste bestanddeel van toponiemen met de bovenvermelde elementen uitmaken.

12. J. LINDEMANS, De plaatsnamen op *-ake(n)*. *Com. Top. XXV* (1951), 339-350.

Na een overzicht van de vroegere verklaringen van de gemeentenamen op *-aken*, stelt S. een nieuwe lijst samen van gehucht- of hofnamen (blz. 340-341), die, op twee uitzonderingen na, op *-nake* eindigen. S. verklaart deze namen niet op uniforme wijze uit *-(i)acum* of Mnl. *hake*, maar onderscheidt : 1. *jonecte -aken*-namen, zoals Geldenaken (**geldunjo* > Jodogne); *-aken* is hier een toevoeging door een anderstalige volksgroep; 2. afleidingen van Germ. *psn.* + *acum*, ontstaan in de vroege Middeleeuwen, b. v. Attenaken bij Atto; 3. reflexen van Mlat. *-aticum* : Wanake < *wanateke* < **wanaticum*, Du Cange *wanagium*, Fra. *gagnage* „grote boerderij, winning”, Kortenaeken < **cortinaticum* „gehoft, gehucht”, Vissenaeken < **vicinaticum* „gebuurte”, enz. Daar *-aticu-* in het Romaans ontwikkelde tot *-age*, dial. *-ège*, die ook resultanten kunnen zijn van het Germ. collectiefsuffix *-itja*, kan men dubbelvormen als *Beert-Brages*, *Galmaarden-Gamerages* verklaren. *-ake(n)*-namen zijn dus laat-Latijnse plaatsnamen, in het gemengd gebied ontstaan, waar zich later de taalgrens stabiliseerde, met een van deze twee suffixen : *-iniacu-* of *-aticu-*.

13. L. PEENE, Aposiopese als verklaringshypothese in enkele onomastische gevallen. *Album J. Lindemans* (Brussel, 1951), 339-343.

Vestigt terecht de aandacht op de mogelijkheid van elliptische formaties in de onomastiek. Voorbeelden hiervan zijn, volgens S., *Borchtlombeek* (< *sborchgreven lumbeke*), *Baai(eik)veld*, *Zonne(bloem)veld*, *Waaï(bom)enberg*, *Duven(huus)voorde*, *Zuur(beemd)beek*, *Pan(huis)poel*, *Volle(pot)veld*, *Gulden(haan)stuk*, *Oude(molen)veld*, enz.

14. K. ROELANDTS, Comparative notes on Scandinavian-Dutch toponymics. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 264-273.

Beschouwingen in verband met de vergelijkende plaatsnamenstudie, waarbij o. m. besproken worden de bestanddelen *koop*, *kaart*, *heester*, *made*, *bruid*.

15. K. ROELANDTS, Het naamkundig onderzoek in Skandinavie II. Het toponymisch onderzoek in Zweden, 4. *Med. Ver. Naamk. XXVII* (1951), 87-97.

Op dezelfde wijze als de vorige jaren (zie laatst *Bibl.* 1950, nr. 5), wordt in dit gedeelte gehandeld over het ontstaan en de

werkzaamheid van het Instituut voor Toponymie en Dialektologie te Göteborg. Zie o. m., op blz. 93-94, de algemene stellingen die LINDROTH in 1918 heeft opgesteld met betrekking tot de verklaring der plaatsnamen (1).

16. R. ROEMANS, Leven en werk van Dr. Jan Lindemans. *Album J. Lindemans* (Brussel, 1951), 21-80.

Korte levensschets en volledige bibliografie, die niet minder dan 745 nummers bevat! Deze indrukwekkende lijst van publicaties, waarin de veelzijdige en onvermoeibare activiteit van de jubilaris tot uiting komt, verscheen ook afzonderlijk, onder dezelfde titel (*Brussel*, 1951, 62 blz.).

17. E. STRUBBE, La valeur de la toponymie pour l'histoire du droit. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 151-155.

S. onderscheidt de dubbele rol van de toponymie ten opzichte van het rechtshistorisch onderzoek als volgt: de toponymie is „science auxiliaire d'interprétation” bij de identificatie van rechtsverhoudingen in het grondbezit; zij is „science auxiliaire de complément” in de zin die door E. VON KÜNSSBERG werd aangeduid.

18. V. VERSTEGEN, Quelques observations sur la genèse des lieux-dits. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 166-172.

In deze uiterst nauwkeurige studie over de toponiemen, die voorkomen in de historische documenten in verband met de bezittingen van de abdij van Nieuwenbos te Lokeren, toont S. aan hoe het aantal toponiemen geleidelijk aangroeit en hoe de nomenclatuur van een bepaald gebied voortdurend gewijzigd wordt, ten gevolge van de praktische noodwendigheden en ook van toevallige omstandigheden.

19. V. VERSTEGEN, Stratigrafie in de toponymie. *Album J. Lindemans* (Brussel, 1951), 371-375.

Theoretische bespreking van het grote belang der synchronische toponymie, waardoor het mogelijk wordt, met behulp van chronologisch opeenvolgende kaarten, de wording en de evolutie van de namenschat op te sporen en duidelijk voor te stellen.

(1) Van dezelfde auteur verschenen bovendien nog de twee volgende kleine bijdragen:

K. ROELANDTS, Het Instituut voor Naamkunde en het Internationaal Centrum voor Onomastiek. *Onze Alma Mater V* (Leuven, 1951), afl. 3, blz. 13-15; Id., Toponymie en heemkunde. *Ons Heem IX* (1951), 123-125.

20. H. J. VAN DE WIJER, Jan Lindemans als toponymist. *Album J. Lindemans (Brussel, 1951)*, 99-116.

Overzicht van de uitgebreide en zeer verdienstelijke toponymische activiteit van de jubilaris.

21. H. J. VAN DE WIJER- -H. DRAYE- -K. ROELANDTS, De plaatsnamenstudie in 1950. *Com. Top. XXV (1951)*, 403-452.

Dit jaarlijks overzicht bevat 53 genummerde items in verband met de Zuidnederlandse toponymie, een volledig overzicht van de in Nederland en Friesland gepubliceerde bijdragen, een ruime keuze uit de methodologisch belangrijke studiën verschenen in de andere Germaanse landen en ten slotte een groot aantal verwijzingen naar publicaties die de naamkundige kunnen interesseren.

Verscheen ook afzonderlijk in de reeks *Bijlagen* van het Instituut voor Naamkunde te Leuven, als nr. XXXIII.

Zie ook :

- H. DRAYE- -J. HERBILLON, [Onomastic Bibliography.] Belgique-Belgium. *Onoma* II (1951), 9*-35*.

Aanvullingen bij de lijsten vermeld in *Bibl.* 1950, nr. 2. Zie over de Vlaamse toponymie, inz. blz. 11*-16* ; 28*-30*.

- O. LEYS, Onomastic Periodicals — Revues onomastiques. *Onoma* II (1951), 77-85.

- K. R[OELANDTS], Uit de tijdschriften [enz.]. *Med. Ver. Naamk.* XXVII (1951), 38, 54, 58, 66, 98, 106.

Inhoudsopgaaf van enkele tijdschriften en feestbundels.

* * *

Inlichtingen over de onomastische bedrijvigheid in de verschillende taalgebieden zal men ook vinden in het volgend repertorium :

- COMITÉ INTERN. PERMANENT DE LINGUISTES, Bibliographie linguistique de l'année 1949 et complément des années précédentes. *Utrecht-Bruxelles*, 1951.

Zie inz. over de onomastiek, blz. 40-61.

De beoefenaars der Nederlandse naamkunde zullen ook hun voordeel doen met de hierna vermelde bibliografische overzichten :

- J. DHONDT- -A. SCUFFLAIRE, e. a., Bibliographie de l'histoire de Belgique 1951. *Rev. Nord* XXXIII (1951), 150-207.

Voortzetting van de bijdrage vermeld in *Bibl.* 1950, blz. 446.

Deze bibliografie bevat 859 nummers en kan als practisch volledig gelden : alle historische bijdragen, in de meest ruime zin, worden vermeld en vaak, met een enkel woord, besproken. Het ware zeer te wensen dat aan dit jaarlijks overzicht een ruime verspreiding kon worden bezorgd ! Een aantal drukfouten zouden nog dienen verbeterd te worden.

NATIONALE COMMISSIE VOOR FOLKLORE, Volkskundige bibliographie voor 1940-1948. *Jaarboek II* (1940-1948), 15-157.

NATIONALE COMMISSIE VOOR FOLKLORE, Volkskundige bibliographie voor 1949-1950. *Jaarboek III* (1949-1950), 28-96.

K. ROELANDTS, New Onomastic Publications — Publications onomastiques nouvelles. *Onoma I* (1950), 43-50 ; *II* (1951), 87-118.

Bibliografische lijsten van toponymische en anthroponymische bijdragen, die in de jaren 1949 en 1950 in verschillende landen werden gepubliceerd.

AFD. II. — BIJZONDERE VRAAGSTUKKEN

A. — Vlaanderen, Vlaming, enz.

22. K. MEISEN, Niederland und Oberland. *Rhein. Viert. XV/XVI* (1950/51), 417-464.

De tegenstelling „Nederland” en „Overland” in het stroomgebied van de Rijn duidt oorspronkelijk, volgens S., twee goed te onderscheiden gebieden aan ; de grens tussen beide ligt aan de Vinxtbach : het is de oude grens tussen de provincies Germania Superior en Germania Inferior. Sinds de 12^e eeuw worden beide termen bepaald naar de ligging ten opzichte van Keulen ; in de 14^e-15^e eeuw wordt „Nederlanden” meer en meer in de huidige zin gebruikt.

Zie verder *Bijdr. Gesch. Ndl.* VI (1951/52), 247.

B. — Toponymie van de Reinaert.

23. H. J. VAN DE WIJER, Isidoor Teirlinck en de naamkunde. *K. V. A., Jaarb.* 1949-1951, 70-79.

In deze lezing, gehouden ter gelegenheid van de huldiging van I. Teirlinck door de Kon. Vla. Academie, naar aanleiding van de 100^e verjaardag van diens geboorte, wijst S. op de verdiensten van de „Toponymie van den Reinaert” (1910-1912) en van de andere naamkundige bijdragen van de volkskundige Teirlinck.

Zie verder ook :

E. BLANQUAERT, Isidoor Teirlinck als dialectoloog. *K. V. A., Jaarb.* 1949-51, 30-36.

R. FONCKE, Herdenking Isidoor Teirlinck. *Hand. XIXe Vla. Filologencongres* (Brussel 1951), 229-34.

J. LEENEN, Isidoor Teirlinck (1851-1951). *Com. Top.* XXV (1951), 259-267.

C. — Varia.

24. J. VAN BELLINGEN, Lokaliteitsnamen op „maal” in het licht van de zwerftochten der Saksers. *Brab. Folkl.* XXIII (1951), 205-214.

Onbeduidend geëtymologiseer !

25. A. CARNOY, Busk en bruske. *Med. Ver. Naamk.* XXVII (1951), 39-53.

Over de etymologie van *bos(ch)* en mogelijke vroege contaminaties met *buxus* „buxusboom”, Frank. **būska* „kreupelhout”,

bûk „tronk”, Kelt. **bostia* „mand”, Lat. **bruscia* „kreupelhout”, Germ. **burs-* „doornstruik”.

Een aantal Vlaamse en vooral Romaanse plaats- en persoonsnamen worden daaruit afgeleid.

26. M. GYSSELING, Het bestanddeel *drecht*. *Med. Ver. Naamk.* XXVII (1951), 56-58.

Publicatie en etymologie van de vroegst voorkomende Vla. en Ndl. *drecht*-namen, waarbij aan *drifti-* „drijvend water” de voorkeur wordt gegeven. Telkens wordt ook het eerste lid verklaard en naar aanleiding hiervan komen o. m. nog ter sprake de elementen *ber(e)n/bir(n)*, *thur(h)*, *licht/lecht*, de etymologie van *zijl* „sluis”, enz. Bovendien vindt men hier, ter illustratie van de voorgestelde fonetische evolutie, de oudste vormen van *Vichte*.

27. J. LINDEMANS, Het probleem *dries*. *Med. Ver. Naamk.* XXVII (1951), 15-24.

Na een overzicht van de vroegere theorieën schetst S., aan de hand van de landbouwtechnische onderzoeken van P. LINDEMANS, het semantisch verloop van het woordgebruik, waarbij o. m. talrijke samenstellingen met *dries* op passende wijze worden verklaard.

28. J. LINDEMANS, De spork in de naamkunde. *K. V. A., V. en M.* 1951, 87-94.

Spork, spurk [*Rhamus frangula* en *Rhamus cathartica*], in de volkstaal *vuilboom* of *wegedoorn*, leeft als plantnaam voort in een aantal pln. (lijst blz. 91-92), vaak in de vorm *Sporkt* „plaats waar spork groeit”, en wordt ook gebruikt om fn. te vormen: *van der Sporkt, uit der Sporkt*, enz. Aan de hand van toponiemen en anthroponiemen kan men de verspreiding van dit uitstervend woord vaststellen.

29. A. VAN LOEY, De siffiante à chuintante ou prépalatale? *Com. Top.* XXV (1951), 269-277.

De overgang van s, z naar ch, g (na t, d, r, l, n) wordt mede aan de hand van Brabantse toponiemen geïllustreerd (1).

30. J. L. PAUWELS, De voorzetsels *in* en *op* in plaatsaanduidingen. *Album J. Lindemans* (Brussel, 1951), 333-337.

Onderzoekt het gebruik van beide voorzetsels aan de hand van Aarschotse voorbeelden.

31. J. VANNÉRUS, Le nom de lieu Salle en Belgique. *Album J. Lindemans* (Brussel, 1951), 363-370.

Betreft 4 Waalse plaatsnamen; het appellativum *sala* in

(1) Zie ook van dezelfde auteur: De l'état actuel de la philologie néerlandaise. *Ac. roy. Bull.* 5e s. XXXVII (1951), 155-168.

teksten van de VIIIe eeuw af; Waalse en Vlaamse hofbena-
mingen met *salle, zale*; het verband tussen *sala* en *zale*.

32. A. VINCENT, Fossé = „talus” et inversement. *Com. Top. XXV* (1951), 119-127.

In dit verband wordt ook gehandeld over de bestanddelen
doel, gracht, dijk, wal.

33. A. VINCENT, Les noms d'objets creux comme noms de
lieux. *Mélanges A. Dauzat* [Paris, s. d., 1951], 385-396.

Ter vergelijking noemt S. ook enkele Ndl. toponiemen met de
bestanddelen *ketel, kuip, kom, moelie, pan, korf, pot, mnl. boot*
„ton”, wan (1).

(1) Voor het **Equoranda*-vraagstuk, waarover laatst *Bibl. 1950*,
blz. 429, noot 1 :

- A. VINCENT, Trois notes de toponymie : 1. **Equoranda*, 2. *Berle*,
3. *Points cardinaux* [résumé]. *Com. Top. XXV* (1951), 5-6.

Voor de hydronymie is ook te wijzen op :

- K. B. JENSEN, Le thème *ar-* et le suffixe *-ara* dans les noms de
rivières de l'Europe occidentale. *Actes et Mém. IIIe Congr.*
Top. Anthropol., 213-217.

Vermeldt terloops enkele Vlaamse riviernamen.

AFD. III. — ANTWERPEN en BRABANT

A. — Generalia.

34. M. A. ERENS, De oorkonden der abdij Tongerlo... zie *Bibl.* 1950, nr. 14.
Rec. J. BOLSÉE, *Rev. phil.* XXX (1952), 597.
X., *Bijdr. Gesch. Brab.* 3e r. III (1951), 188.
35. M. KOYEN, Het archief van Tongerlo en de Kempen. *Wet. Tijd.* XI (1951), kol. 300-305.
Voordracht ter gelegenheid van de „Week van de Heide“, gehouden te Kalmthout van 25 Aug. tot 2 Sept. 1951.
Zie : „Week van de Heide, programma“. *Kalmthout*, 1951 en ook [J. GOOSSENAERTS], Voor een geschiedenis van de Kempen. *Wet. Tijd.* XI (1951), kol. 297-300.
36. F. VERBIEST, Proeve van inventaris der cijnsboeken en cijnsrollen van vóór 1400, in de provincie Antwerpen. *Ts. Gesch. Folkl.* XIV (1951), 33-81.
Rec. X., *Wet. Tijd.* XII (1952), 55.
Zeer nuttige inventaris van bronnen, die belangrijk zijn voor de onomastiek van de Antwerpse Kempen. Ook andere archivalia en een aantal documenten van na 1400 worden genoemd (1).

(1) Historische bijdragen, die voor de studie van de plaatsnamen in Antwerpen en Brabant in het algemeen belangrijk zijn, worden hieronder opgesomd :

Ch. KERREMANS, Étude sur les circonscriptions judiciaires et administratives du Brabant et les officiers placés à leur tête par les ducs antérieurement à l'avènement de la maison de Bourgogne (1406) (Ac. Roy. Mém. in-8°, XLIV, 2). *Bruxelles*, 1949.

F. PRIMS, Het land van Rijen. *Land v. Rijen* I (1951).

Historische en geografische beschrijving, met toponymische aantekeningen.

E. I. STRUBBE, Een handschrift van Brabantse costuimen. *Bull. Com. Anc. Lois et Ord.* XVII (1951), 37-59.

A. VERBOUWE, Iconografie van het Land van Hoogstraten. *H. O. K.* XIX (1951), 178-182.

Aanvulling bij het artikel, genoemd in *Bibl.* 1936, blz. 416.

A. VERBOUWE, Iconografie van Vlaams-Brabant, IV. Kanton Wolvertem. *E. S.-Br.* XXXIV (1951), 141-148.

Aanvulling van de bijdrage opgenomen in *E. S.-Br.* XXV (1942), 129-219 (zie *Bibl.* 1943, blz. 446). Beschrijft gezichten, plannen en kaarten van Brussegem, Grimbergen, Humbeek, Kapelle-op-de-Bos, Meise, Ramsdonk, Strombeek-Bever, Wemmel. Drie reproducties in bijlage.

B. — Afzonderlijke steden en dorpen.

ANTWERPEN

37. F. PRIMS, *Antwerpiensia XVIII-XX*. Zie *Bibl.* 1948-1950.

Rec. L. RAUS, *Rev. phil.* XXIX (1951), 1398-1400.

J. VAN ROEY, *Toer.* XXXI (1952), 540.

38. F. PRIMS, *Antwerpiensia XXI* (1950). *Antwerpen*, 1951.

Rec. P. GROOTENS, *Ons geest. erf* XXVI (1952), 119.

J. A. VAN HOUTTE, *Rev. Hist. Eccl.* XLVII (1952), 332.

Een aantal van de hier gebundelde Antwerpse studiën hebben betrekking op de toponymie. Vooral het eerste gedeelte bevat interessant materiaal in verband met het onderzoek van de polders (blz. 5-172). Zie o. m. nrs. 2 (dijkbouwerstaal), 3 (dijkterminologie), 4 (Oosterweel), 8 (de Schenkeldijk), 9 (landboeken en toponymie v. Oosterweel), 13 (de Kastelweg), 19 (Oorderen), 35 („waeshuys”, staande en liggende wazen), enz.

In het tweede gedeelte vindt men bovendien bijdragen over het Antw. landschap naar de oude toponymie (nr. 40), de Ketulse baan (nr. 41), de verdeling in gemeenten en parochiën van de Antw. Kempen (nr. 45), het leen- en cijnsboek van Merksem (nrs. 54-55). Talrijke kaarten en schetsen illustreren deze studiën (1).

(1) Andere bijdragen over ANTWERPEN zijn :

- A. DE LATTIN, *Evoluties van het Antwerpse stadsbeeld*. Geschiedkundige kronijken VI. *Antwerpen*, 1950.
- A. DE LATTIN, *Omzwervingen in de provincie Antwerpen I. De polders ten noorden van Antwerpen ; II. Aan Schelde en Rupel*. *Antwerpen*, 1951.
- R. MORETUS PLANTIN DE BOUCHOUT, *Demeures familiales. Notices historiques sur la maison Plantin à Anvers et quelques propriétés urbaines et rurales ayant appartenu à la famille Moretus, principalement dans l'ancien pays de Ryen*. *Antwerpen*, 1950.
- Rec. R. VAN PASSEN, *Toer.* XXXI (1952), 540-541.
- F. PRIMS, *Antwerpen door de eeuwen heen*. *Antwerpen*, 1951.
- Rec. J. L[INDEMAN], *E. S.-Br.* XXXIV (1952), 62.
- F. PRIMS, *Geschiedenis van Antwerpen X*, 1-3. *Antwerpen*, 1948-1949.
- Rec. L. MICHIELSEN, *Rev. phil.* XXIX (1951), 249-252 ; 1306-1307.
- F. PRIMS, *Kerkelijk Antwerpen in de XVIIIe eeuw*. *Med. Kon. Vla. Ac. v. België, kl. der Letteren XIII* (1951), afl. VI.
- F. PRIMS, *Het Resolutieboek van de dijkage van Oosterweel 1649-1656*. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3e r. III (1951), 22-68 ; 77-88.
- Aantekeningen met het oog op de geschiedenis der Antwerpse

dijken. Bevat interessante gegevens voor de studie der plaats- en persoonsnamen. Met 2 kaarten.

E. SABBE, Anvers, métropole de l'Occident, 1492-1966 (Coll. Notre Passé). *Bruxelles*, 1951.

P. SMEKENS, Oude poortjes in Antwerpen. *Antwerpen*, 1951.

Rec. F. CLIJMANS, *Touring Cl.* LVII (1951), 86-87.

Over de toponymie en de geschiedenis van BRUSSEL noteerden wij :

A. BERNAERTS--R. KERVIJN DE MARCKE VAN DRIESSCHE, Les noms de rues à Bruxelles. *Bruxelles*, s. d. [1951].

Onboerspronkelijke en onkritische bijdrage.

M. BONENFANT, La charte de fondation du chapitre de Ste Gudule à Bruxelles. *Com. Roy. Hist.*, *Bull.* CXV (1950), 17-55.

P. BONENFANT, Une fondation patricienne à Bruxelles au XIIIe siècle. *Rev. phil.* XXIX (1951), 315-316.

Over het Oudemannenhuis *Ter Arken*.

Ph. GODDING, Actes relatifs au droit régissant la propriété foncière à Bruxelles au moyen âge. *Bull. Com. Anc. Lois et Ord.* XVII (1951), 87-164.

Publiceert 44 onuitgegeven akten van 1244-1447; index van plaats- en persoonsnamen.

M. VANHAMME, Les environs de Bruxelles. Promenades dans le passé. *Bruxelles*, 1950.

Rec. M. E. D[UMONT], *Ts. Ver. aandr. stud.* XX (1951), 202.

R. M. VAN DEN HAUTE, Schaarbeek... Brabants Judea. Toponymische fantasie. *E. S.-Br.* XXXIV (1951), 265-267.

Hoe het Oud en Nieuw Testament zich te Schaarbeek afspelen!

R. M. VAN DEN HAUTE, L'ermitage de Schaarbeek. *Folkl. Brab.* XXIII (1951), 137-156.

R. MARTENS, Brussel (V. T. B.-Gidsen). *Antwerpen*, 1950.

P. P. VERSPECHT, La route axiale de Bruxelles à Namur. *Tour. Club* LVII (1951), 79; 95; 151; 251.

De naam van het kwartier *Ter Arken* is ontleend aan de naam van het Oudemannenhuis *Arca Dei*; de straat *Villa Hermosa* is ontstaan uit de naam van een uithangbord *Au Duc de Villa Hermosa*.

Over LEUVEN troffen wij aan :

R. DE ROE, De Leuvense vaart. Een aspect van de economische politiek der Oostenrijkers. *O. K. Mech.* LI (1951), 105-115.

J. VERBESSELT, Het ontstaan van het parochiewezen te Leuven. *E. S.-Br.* XXXIV (1951), 65-73.

J. B. VOGELAERS (†), Wandelpad omheen het oud rechtsgebied der Cuyp of Vriheyd der Stadt Loven. *Brab. Folkl.* XXIII (1951), 192-204.

Vermeldt een groot aantal plaats-, straat- en huisnamen.

BELLINGEN

39. J. LINDEMANS, Toponymie van Bellingen. *E. S.-Br.* XXXIV (1951), 96-115.

Verscheen ook in de reeks *Toponymica*, II. Brabantse plaatsnamen, 11. *Leuven-Brussel*, 1951.

Beknopte toponymische monografie, in de aard van de vorige nummers uit dezelfde reeks : geografische en historische schets, de naam der gemeente, bronnen, verklarende lijst der plaatsnamen (86 items), overzicht van het materiaal, toponymische kaart. S. behandelt hier o. m. het probleem *-ingen/ingahem* (vgl. *Bibl.* 1947, nr. 61) en de toponiemen *Alvererie*, *Hoesnake*, *Tchebo*, *Wanake*, *Wippertel*, enz.

BOGAARDEN

40. J. LINDEMANS, Toponymie van Bogaarden. *E. S.-Br.* XXXIV (1951), 369-389.

Verscheen ook in de reeks *Toponymica*, II. Brabantse plaatsnamen, 12. *Leuven-Brussel*, 1951.

Toponymische monografie volgens het bekende plan : zie vorig item. Het glossarium bevat 123 namen, waaronder *Belsberg*, *Boutersbrugge*, *Boysten*, *Geiling*, *Heuwe*, *Hundelingen*, *Kolruit*, *Konkel*, *Kriekenbos*, *Laatuit*, *Looksteert*, *Nanove*, *Plutsingen*, *Raspalie*, *Rispelaar*, *Tilleweide*, *Teutkapel*, *Vernooigat*, enz., met verklaring.

C. — Varia.

41. R. BILLIET, Saksische *ingas*-plaatsen om een Fransisch Edingen? *Album J. Lindemans* (Brussel, 1951), 155-159.

Over het probleem *-ingen/ingahem* in de streek van Edingen. Vgl. de bijdrage van J. LINDEMANS, vermeld in *Bibl.* 1947, nr. 61.

42. A. CARNOY- -J. LAVALLEYE, [Excursion à Louvain]. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 33-35.

Toponymische commentaar bij de reis Brussel-Leuven, naar aanleiding van het bezoek aan laatstgenoemde stad door de deelnemers aan het IIIe Int. Congres.

43. J. VAN GORP, Kempische persoonsnamen III. Persoons- en plaatsnamen met *-man*-suffix. *Med. Ver. Naamk.* XXVII (1951), 103-106.

In tegenstelling met LINDEMANS (zie *Bibl.* 1933, nr. 10) ver-

klaart S. de Kempische *-man*-toponiemen uit voorafgaande anthroponymische wisselvormen op *-man*.

44. L. DE MAN, Verfransing van de Leuvense straatnamen. *Album J. Lindemans (Brussel, 1951)*, 309-312.
Met voorbeelden uit de jaren 1794, 1811 en volgende.
45. J. L. PAUWELS, *Hoofd* in relictvormen. *Taal en Tongval III (1951)*, 86.

S. bespreekt o. m. het Aarschotse [*uebryx*], gewoonlijk *hoogbrug* geschreven, maar waarschijnlijk als *hoofdbrug* te verstaan, d. i. brug met een hoofd (een in het water uitgebouwd vast deel, waarop de beweegbare brug rust).

Zie echter *Ibid.*, 128-129, van de hand van J. LEENEN, „Af te schrijven *hoofd*-relikten”, waarin de lezing *hoogbrug*, met verwijzing naar andere *hoogbrug*-toponiemen, voorgestaan wordt (1).

(1) Historische inlichtingen over Antwerpse en Brabantse gemeenten zal men aantreffen in de volgende publicaties en tijdschriftartikels :

- A. DE BELSEN, Het Spijker. *Oudheid en Kunst XXXIV (1951)*, 29-36.
Over de naam en de geschiedenis van het gemeentehuis te Broechem.
- M. BOONE, Bijdrage tot de geschiedenis der blekerijen te Turnhout. *Tax. n. r. XVII (1951)*, 3-41.
- F. BRESSELEERS- H. KANORA, Ekeren, ons heem. *Ekeren, 1950*.
Rec. R. v. D. ABEELE, *Ons Heem IX (1951)*, 59.
E. FOCKETIJN, *Toer. XXXI (1952)*, 123.
- M. COENS, Le lieu de naissance de Sainte Renelde d'après sa „Vita”. *Analecta Bollandiana LXIX (1951)*, 348-387.
Grondige studie van het probleem *castrum Condacense* der Vita Reineldis. Vgl. *Bibl. 1944*, nr. 19 en *Bibl. 1949*, blz. 213.
- J. DELESTRÉE, Meise rond de zestienhonderd. *Album J. Lindemans (Brussel, 1951)*, 183-189.
- A. VAN DYCK, Tweetalige plaatsnamen rondom Waver. *E. S.-Br. XXXIV (1951)*, 345.
Deelt een aantal Vlaamse benamingen mede van Waalse toponiemen, die omstreeks 1930 nog door de bewoners van Ottenburg gebruikt werden.
- J. FAES, Schoten, ons dorp. *Toer. XXX (1951)*, 29-33.
- J. GOOSSENAERTS, Uit de geschiedenis van de heide. *Toer. XXX (1951)*, 498-501.
Met een kaartje van de Kalmthoutse Heide.
- J. HELSEN, Dorpsgrensdocumenten. Geel-Mol en Herentals-Noorderwijk. *Bijdr. Gesch. Brab. 3^e r. III (1951)*, 108-121.
- Zr. HERESWITHA, De vestiging van het Norbertinessenklooster te Turnhout. *Tax. n. r. XVI (1950)*, 130-134.
Rec. J. B. V., *An. Praem. XXVII (1951)*, 132.

E. LANDERCY, Senette-Samme-Marche. *Folkl. Brab.* XXIII (1951), 394-399, met een schetskaartje.

Over de verwarring in de benamingen van de Zenne en haar bijrivieren.

J. LAUWERYS, Hoogstraten, 'n Kempisch kunststadje of : Hoogstraten zoals het was. *H. O. K.* XIX (1951), 1-11.

Vermeldt terloops enkele toponiemen.

P. LEYNEN, Het Hof van Oudevoorde te Vossem. *Album J. Lindemans* (Brussel, 1951), 289-295.

J. LINDEMANS, De heerlijke rechten in het Land van Asse. Bijlage I-II. *E. S.-Br.* XXXIV (1951), 11-28.

In de hier afgedrukte teksten, komen ook een aantal pln. voor, zie inz. blz. 27-28.

F. MAES, Bezittingen van de priorij van Groenendaal, voornamelijk onder Erps, Leefdaal en Tervuren. *Album J. Lindemans* (Brussel, 1951), 303-307.

F. MAES, Oude woningen te Zaventem. *E. S.-Br.* XXXIV (1951), 73-86 ; 149-164.

Aan de hand van de registers van de vroegere schepenbank van Zaventem en van de Rekenkamer van Brabant, alsmede van het parochiaal archief (o. m. een obituarium uit de XVe eeuw), bestudeert S. de geschiedenis van 24 oude woningen en hun bewoners. Met 1 kaart.

P. B. DE MEYER, De Kapelanie van St. Jan Baptista te Weeldestraat. *Tax. n. r.* XVI (1950), 149-166.

P. B. DE MEYER, De parochie Baardegem en haar pastoors (1239-1951). *Land v. Aalst* III (1951), 88-92 ; 147-154 ; 198-204 ; 228-234.

P. B. DE MEYER, Vosselaar. *Oudheid en Kunst* XXXIV (1951), 70-82.

P. H. VAN MOLLE, Het oude hertogelijke Affligem. *Toer.* XXX (1951), 465-471.

M. A. NAUWELAERTS, Uit de geschiedenis van Putte. *Gazet van Mechelen* 1951, 26 Okt. e. v.

M. POLFIET, Steenokkerzeel. Parel aan Brabants kroon (Galerij der Jongeren, 7). *Aarschot*, 1950.

F. PRIMS, De oprichting der begijnenparochie van Aarschot. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3^e r. III (1951), 240-243.

Publiceert een onuitgegeven acte van 1259.

G.-P. SPEECKAERT, Saintes en Brabant. Ses origines et son histoire. *S. l.*, 1950.

A. SUYKENS, Het land van Bornem. Bornem, Hingene, Mariekerke, Weert (V. T. B.-Wandelgidsen). *Antwerpen*, 1951.

J. TEGENBOSCH, Manuale van E. H. Waltman van Dyck, Pastoor te Minderhout (1605-1668). *H. O. K.* XIX (1951), 106-177.

Met talrijke naamkundige gegevens : bona pastoralia, tienden, enz.

F. VERBIEST, Uit de geschiedenis van Grobbendonk : het Manuale van pastoor P. J. W. Beckij, a^o 1753. *Tax. n. r.* XVII (1951), 60-70.

Samenvatting van de inhoud.

- J. R. VERELLEN, Herentalse huisnamen in vroeger tijden. *Het Kempenland* [weekblad Herentals] 1951, 4, 11, 18 Maart; 15 April; 1, 29 Juli; 5 Aug.; 18 Nov.
Beschrijvende lijst van 203 namen, ontleend aan cijns- en goedenisboeken.
- J. R. VERELLEN, Oorkonden van het Begijnhof te Herentals. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3^e r. III (1951), 122-131; 177-187.
Uitgave van 16 oorkonden uit de jaren 1408-1483, als voortzetting van de bijdrage vermeld in *Bibl.* 1950, blz. 434.
- G. VERHAVERT, Merksem, Sint Bartholomeus-kerk en parochie. *Merksem*, 1950.
- J. VORSSELMANS, Korte historiek over Kalmthout. *Week van de Heide, programma* (Kalmthout, 1951), 7-9.
- X., Sterrebeek à travers les âges. Fasc. 4 : „Ter Meeren” et son château. 1150 à 1950. *Bruxelles*, 1949.
- X., Zoutleeuw, de vredige grensgemeente tussen Hageland en Haspengouw. *De Zweep LXXXI* (1950), nr. 10, blz. 8-9, met ill.
Behandelt o. m. de spotnamen van het stadje.

In de hernieuwde rubriek „Brabantse woorden” van *E. S.-Br.* komen eveneens soms toponiemen ter sprake : zie o. m. *Heilbeek*; *Slochten* [= ws. lochten, lochting] jg. XXXVI (1951), 395.

AFD. IV. — LIMBURG en LUIK

A. — Generalia.

46. A. STEVENS, De naamkunde en haar problemen in Haspengouw. *Limburgs Haspengouw* (1), 265-275.

Wijst erop dat Limburgs Haspengouw „naamkundig om zo te zeggen nog een onontgonnen terrein” is, ondanks het feit dat de dialectologen en de historici „waardevolle gegevens vinden in de oude of moderne persoons- en plaatsnamen”, wat door enkele voorbeelden duidelijk gemaakt wordt. Biedt vervolgens een degelijk beknopt overzicht van de toponymische stratificatie in Limburgs Haspengouw, met de gemeente- en plaatsnamen en met de bestanddelen die respectievelijk in de Keltische, Gallo-Romeinse en Germaanse laag thuishoren. S. wijst terloops op een aantal onopgeloste problemen.

(1) Limburgs Haspengouw. Bundel studiën uitgegeven bij gelegenheid van de honderdste verjaring der stichting van het Koninklijk Limburgs geschied- en oudheidkundig genootschap te Tongeren. [*Hasselt*], 1951.

Benevens de bovenvermelde bijdrage van A. STEVENS, verschenen in dit „vade-mecum voor al wie zich over deze streek [= Limb. Haspengouw] dokumenteren wil” o. m. nog de volgende opstellen, die de toponymist kunnen interesseren :

H. BAILLIEN, Het Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap, zijn verleden, zijn werking. *Limburgs Haspengouw*, XIII-XL.

Biedt een „beknopte schets van de heemkundige activiteit te Tongeren” vóór de stichting van het genootschap (1851) en een overzicht van wat door het genootschap zelf werd tot stand gebracht.

G. SMITS, Haspengouw in de prehistorie, blz. 39-46.

Ph. DE SCHAEZTEN, De Romeinen in Haspengouw, blz. 47-75.

Met waardevolle bibliografie en een overzicht van de oudheidkundige ontdekkingen, vooral te Tongeren.

H. VAN DE WEERD, De kerstening van Haspengouw, blz. 79-92.

H. KESTERS, De abdij van Sint-Truiden, blz. 93-104.

E. KONINCKX, De abdij van Munsterbilzen, blz. 105-111.

H. VAN DE WEERD, De Kapittelkerken, blz. 113-117.

G. REMANS, Andere geestelijke instellingen, blz. 119-130.

J. LYNA, Geschiedkundig overzicht, blz. 133-156.

J. LYNA, De landelijke gemeenten, blz. 171-175.

J. LYNA e. a., De steden, blz. 177-184.

H. JAMAR, Folklore in Haspengouw, blz. 191-221.

A. STEVENS, De evolutie van de Haspengouwse streektalen, blz. 223-264.

B. — Afzonderlijke steden en dorpen.

CRISNÉE-GERSTEKOVEN

47. J. HERBILLON, Toponymie de Crisnée... Zie *Bibl.* 1949, nr. 33.
 Rec. L. WARNANT, *Rev. phil.* XXIX (1951), 1386-1388.

C. — Varia.

48. A. BOILEAU, Over een paar levende plaatsnamen uit Overmaas. *Med. Ver. Naamk.* XXVII (1951), 67-78.

Aansluitend bij de bijdrage genoemd in *Bibl.* 1950, nr. 19, bespreekt S. hier, vooral aan de hand van dialectmateriaal, de plaatsnamen *Nurop*, *Hindel*, *Eupen* en *Oe*; vier tweetalige toponiemen uit het Hertogenwoud; de naam *Veljaren*; het laatste bestanddeel in *Meuschemen*, *Vreuschemen* en *Libermé*.

49. M. GYSSELING, *Lauw* en *Rutten*. *Med. Ver. Naamk.* XXVII (1951), 55.

Aan de hand van de oudste vormen worden beide Limb. plaatsnamen, alsmede de eraan beantwoordende Rom. benamingen, verklaard als collectiva resp. van *hlaiwa*- „grafheuvel” en *hraiwa*- „lijk” (1).

(1) Voor de geschiedenis van de Limburgse en Luikse gemeenten zal de toponymist met vrucht de volgende bijdragen raadplegen :
 H. BAILLIEN, De lakenhal te Tongeren. *Land v. Loon* VI (1951), 27-31.

H. BAILLIEN, Het Tongerse raadhuis door de eeuwen heen. *Land v. Loon*, VI (1951), 66-86.

J. BELONJE, Een bijdrage over Munsterbilzen. *Limb.* XXX (1951), 34-38.

Beschrijving van verdwenen grafzerken uit de 15^e, 16^e en 17^e eeuw, volgens een XVIIIe-eeuws handschrift van Baron van Spaen van Ringenberg. Bevat ook anthroponymische gegevens.
 J. BELONJE, Enige meiers van de hof van Olmont (Rotem). *Limb.* XXX (1951), 10-12.

Sluit aan bij de bijdrage vermeld in *Bibl.* 1950, blz. 437. Bevat de lijst der meiers van 1556 tot 1612.

M. BUSSELS, Dr. J. Lyna. De archivaris. *Tijdspiegel* VI (1951), 55-56.

Met bibliografie van de verdienstelijke conservator van het Limburgs staatsarchief.

J. COENEN- -C. VANDERSTRAETEN, Hasseltse kronijk. *Limb.* XXX (1951), 44-49 ; 75-80 ; 99-100 ; 112-119.

Vervolg van de bijdrage vermeld in *Bibl.* 1950, blz. 437.

Lijst van poorten en torens in de 16^e eeuw, op blz. 79-80; plan van de Grote Markt en omgeving, op blz. 99.

H. J. GEERKENS, De Romeinse heirbaan tussen Maaseik en Ophoven-Geistingen opgegraven. *Limb.* XXX (1951), 13-17.

Over de opgraving van de Romeinse baan op de plaats *Heereweg* (tussen Maaseik en Ophoven) en beschrijving van de baan van Maaseik tot aan de Nederlandse grens.

H. JANSSEN- -P. FLORENTIUS, Een Maaskruis te Rotem? *Land v. Loon* VI (1951), 183-184.

D. DE JONG, De oorspronkelijke eremietenregel van de Achelse Kluis. *Com. Roy. Hist., Bull.* CXVI (1951), 61-122.

D. DE JONG, Is de Achelse Kluis een voortzetting van de grenskapel van Valkenswaard onder Achel? *Land v. Loon* VI (1951), 59-62; 113-128. Met twee kaartjes.

KESTERS, De abdij van St.-Truiden. *Limb.* XXX (1951), 61-74; 81-91.

[O. E. MAYER], Übersicht über die seit 1944 über das Arbeitsgebiet des Vereins erschienene Literatur. *Zs. Eupener Gesch.* I (1951), 23-24.

G. RENSON, Allerlei nota's over Jeuk. Zwart goed. *Limb.* XXX (1951), 49-51.

Vervolg van de bijdrage vermeld in *Bibl.* 1950, blz. 438.

W. SCHOUTEDEN, Van gehucht tot mijncentrum. Kort overzicht van de geschiedenis der gemeente Koersel. *Hasselt*, 1951.

Rec. J. L., *Tijdspiegel* VII (1952), 52.

W. DE SCHUTTER, Bocholt in Noord-Limburg. *Touring Cl.* LVII (1951), 33-34.

W. DE SCHUTTER, De Damburg te Bocholt. *Touring Cl.* LVII (1951), 106-107.

H. VAN DE WEERD, Tongeren van de vierde tot de twaalfde eeuw. Geschiedkundig onderzoek. *Limb.* XXX (1951), 1-7; 21-34; 41-44.

Vervolg en slot van de bijdrage vermeld in *Bibl.* 1950, blz. 438.

Behandelt de geschiedenis van stad en kerk in de Karolingische en post-Karolingische periode.

Zie ook de index der eigennamen in *Land v. Loon* VI (1951), 191-199.

AFD. V. — OOST- en WEST-VLAANDEREN

A. — Generalia.

50. A. CASSIMAN, De XXe penningkohieren, een bron voor zoekers en vorsers uit Oost- en Westvlaanderen. *Ovla. Jaarb.* IV (1950) [*Gent*, 1951], 70-88.

Wijst op het belang van de kohieren van de V^e, X^e en XXe penning, berustend op het stadsarchief te Gent (nr. 28 en 28bis van de serie 85/1). Met een lijst van de Vlaanderse gemeenten, waarvoor de kohieren voorhanden zijn.

51. J. DE WILDE, Bronnen voor de plaatselijke geschiedenis. *Ovla. Jaarb.* IV (1950) [*Gent*, 1951], 59-69.

Behandelt de belangrijkste plaatselijke documentatiebronnen: parochierekeningen, kerkrekeningen, armrekeningen, slapers of handboeken, ferieboeken of gerechtsboeken, resolutieboeken, erfenisboeken, staten van goede (1).

(1) Voor de geschiedenis van de beide Vlaanderen zal de toponymist inlichtingen vinden in:

- J. DE CUYPER, e. a., Boekenschouw voor de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen (1950-30 Juni 1951). *Hand. Em.* LXXXVIII (1951), 172-194.
- M. VAN HEMELRIJCK, Sanderus en de ikonografie onzer steden, kastelen en dorpen. *Toer.* XXX (1951), 121-125.
- A. C. F. KOCH, Le territoire des Ménapiens. *Ts. v. Rechtsgesch.* XVIII (1950).
- A. C. F. KOCH, De rechtelijke organisatie van het graafschap Vlaanderen tot in de 13e eeuw. *O. K. Gent Hand.* n. r. V (1951), 1-214; afz. *Antwerpen-Amsterdam*, 1951.
- J. VAN OVERSTRAETEN, Onze bibliografie. *Land v. Aalst* III (1951), 45-48; 128; 175-176; 265.
- Vervolg van het overzicht, vermeld in *Bibl.* 1950, blz. 439 n. 1.
- J. DE SMET, Inventaris van het archief van de Franse hoofdbesturen in West-Vlaanderen. 1794-1814. 1. Arrondissement de la Flandre Occidentale; 2. Administration centrale du Département de la Lys; 3. Préfecture de la Lys (Rijksarchief te Brugge). *Brussel*, 1951.
- Met register van plaatsnamen.
- A. VERBOUWE, Iconografie van het arrondissement Veurne (Iconografie der gemeenten van West-Vlaanderen, I). *Brussel*, 1951.
- Rec. M. V. C., *Ons Heem* IX (1951), 115-116.
- L. VERRIEST, Le Polyptyque illustré dit „Veil Rentier” de Messire Jehan de Pamele-Audenarde (vers 1275). Texte intégral et illustrations de ce manuscrit. Prolégomènes par L. VERRIEST. *Bruxelles-Gembloux*, 1950 [1951].
- Luxe-uitgave van dit zeer belangrijk document voor de studie van de Zuidvlaamse en Henegouwse (taalgrens-)toponymie en anthroponymie.
- Zie ook *Bijdr. Gesch. Ndl.* VII (1952), 91.

B. — Afzonderlijke steden en dorpen (1).

EREMBODEGEM

52. J. DE BROUWER, Toponiemen te Erembodegem. *Land*

H. VAN WERVEKE, Landelijke en stedelijke nijverheid. Bijdrage tot de oudste geschiedenis van de Vlaamse steden. *Verslag v. de algem. vergadering der leden v. h. Hist. Genootschap gehouden te Utrecht op 30 Oct. 1950 (Utrecht, 1951), 37-53.*

C. WYFFELS, De oorsprong der ambachten in Vlaanderen en Brabant (Kon. Vla. Ac. v. België, kl. Lett. XIII, Verhand. 13). *Brussel, 1951.*

Zie o. m. blz. 117-120 over het belang van de toponymie voor het onderzoek van de locale concentratie der ambachtslieden in de middeleeuwse steden.

Over de voortgezette bedrijvigheid van de Federatie van de Kringen voor geschiedenis en oudheidkunde van Oost-Vlaanderen wordt de belangstellende lezer ingelicht door het voortreffelijk *Cultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen.*

Wij wensen de aandacht te vestigen op de lezing van Collega J. DHONDT, voorzitter van de Federatie, gehouden op de IVe provinciale voorjaarscultuurdagen, over het probleem van de plaatselijke geschiedenis (zie *Ovla. Jaarb. 1950, IV, blz. 254-256*) en op die van J. DENYS over de historische kaart van Oost-Vlaanderen, met de Ferraris-kaart als uitgangspunt (zie *ibid.*, blz. 257); te vermelden is de inzameling van de „gangbare namen der percelen van de gemeente” Knesselare, door de Heemkundige Kring aldaar (zie *ibid.*, blz. 268), en de studie van de oude kastelen, door de Drongense Folkloristen (zie *ibid.*, blz. 289-290), enz.

(1) Over BRUGGE hebben wij de volgende bijdragen aange-
troffen :

J. DE SMET, Badstoven. 't *Beertje* 1951, 25-30.

J. DE SMET, Le plus ancien livre des fiefs du Bourg de Bruges vers 1325. *Bruges, 1950.*

Rec. F. Q[UICKE], *Rev. phil.* XXIX (1951), 928.

J. DE SMET, De vestiging van de vier bedelorden te Brugge in de XIIIe eeuw. *Biek.* LII (1951), 233-237.

Terloops ook over *wijk „aanlegplaats, handelscentrum”.*

St. D'YDEWALLE, Geschiedenis van de parochie van Sint-Andries. *Brugge, 1951.*

Rec. M. VAN COPPENOLLE, *Autotoer.* IV (1951) [= *Toer.* XXX, af. 19], 930-931.

P. GROOTENS, *Ons geest. erf.* XXV (1951), 320.

N. HUYGHEBAERT, *Hand. Em.* LXXXVIII (1951), 153.

X., *Bijdr. Gesch. Brab.* 3^e r. III (1951), 188.

Over GENT handelt :

J. V[ERMEULEN], Gentse volksnamen van straten en plaatsen. *Ovla. Za.* XXVI (1951), 66-68.

v. *Aalst* III (1951), 32-39 ; 72-80 ; 100-109 ; 166-174 ; 205-213 ; 250-264.

Beknopte toponymische monografie, volgens het gebruikelijk model opgesteld, met een glossarium van 682 items, voorafgegaan door een geografische schets, een verklaring van de naam der gemeente, een opgave van de bronnen die geraadpleegd werden en gevolgd door een „Overzicht van het Materiaal”.

Bevat een toponymische kaart van Erembodegem.

HOFSTADE

53. J. DE BROUWER, Toponymie van Hofstade. Zie *Bibl.* 1950, nr. 25.

Rec. H. MANDOS, *Brab. Heem* IV (1952), 43-44.

SINT-GILLIS-BIJ-DENDERMONDE

54. M. BOVYN, Toponymie van Sint-Gillis-bij-Dendermonde. Zie *Bibl.* 1949, nr. 38.

Rec. H. MANDOS, *Brab. Heem* IV (1952), 44.

55. M. BOVYN, Sint-Gillis-bij-Dendermonde in 1571-1572. *Ovla. Jaarb.* IV (1950) [*Gent*, 1951], 89-109.

Met een interessante lijst van de „opsetenen”, opgemaakt aan de hand van de kohieren van de X^e en XXe penning, en de indeling van het bouwland.

OUDENBURG

56. M. GYSSELING, Toponymie van Oudenburg... Zie *Bibl.* 1950, nr. 26.

Rec. S. J. D(E) L(AET), *Archeol.* 1951, II, 437-438.

E. SCHWARZ, *Beitr. z. Nf.* III (1951/52), 329.

J. DE SMET, *Hand. Ëm.* LXXXVIII (1951), 85-88.

X., *Bijdr. Gesch. Ndl.* VI (1951/52), 286.

X., *Wet. Tijd.* XI (1951), 191-192.

Zie ook : A. VIAENE, Flansburg, een conjectuur uit 1538 van Jacob de Meyere. *Hand. Ëm.* LXXXVIII (1951), 75-81..

C. — Varia.

57. M.B(OVYN), Huisnamen te Dendermonde in de XVIIe-XVIIIe eeuw. *O. K. Dend.* 3^e r. IV (1951), 29-31.

Met oude vormen uit de parochierekeningen en staten van goede, Fonds St.-Gillis (Rijksarch. Gent).

58. J. DE BROUWER, De bossen in het land van Aalst. *Land v. Aalst* III (1951), 24-31 ; 110-118.

Hoofdzakelijk lijsten van bosbenamingen, met oude vormen en verklaringen, uit de gemeenten Aalst, Baardegem, Erondegem, Erpe, Gijzegem, Herdersem, Hofstade, Lede. De bijdrage wordt voortgezet.

59. J. DE BROUWER, Oude huisnamen te Aalst. *Land v. Aalst* III (1951), 235-241.

Lijst van 85 huisbenamingen, met archiefexcerpten, vergelijkingsmateriaal en, eventueel, verklaring.

60. M. GYSSELING, Bagattenstraat en Savaanstraat te Gent. *Album J. Lindemans (Brussel, 1951)*, 223-224.

Etymologie van beide namen, aan de hand van de oudste vormen (1).

(1) Historische inlichtingen over Vlaanderse steden en gemeenten zal men vinden in de volgende publicaties :

V. ARICKX, *Geschiedenis van Pittem. Pittem*, 1951.

Rec. X., *Biek*. LIII (1952), 22-23.

G. P. BAERT, De steenweg van Deinze op Kortrijk. *O. K. Deinze XVIII* (1951), 135-186.

P. BONENFANT, La dépendance du château d'Alost au XIIe siècle. Contribution à l'étude de la formation de la frontière entre le Brabant et la Flandre. *Album J. Lindemans (Brussel, 1951)*, 169-173.

J. DE BROUWER, Bijdrage tot de geschiedenis van Denderleeuw. *Land v. Aalst* III (1951), 180-185 ; 225-227.

M. C., 't Lijkstrooi. Een plaatsnaam te Sijsele. *Biek*. LII (1951), 28.

A. CASSIMAN, Drie verdwaalde stukken uit het archief van O. L. Vr. ter Hoyen, begijnhof te Gent. *O. K. Gent Hand.* n. r. V (1951), 319-329.

Interessant voor de toponymie is het denombrement van een tiende *ter Borcht* te Kruishoutem.

J. VAN CLEEMPUT, Gemotiveerde naamveranderingen in toponiemen te St.-Goriks-Oudenhove. *Land v. Aalst* III (1951), 126-127.

Betreft de vervanging van twee toponiemen uit de XIVe eeuw, door twee andere in de XVe eeuw.

C. COPPENS, Een rente te Erondegem, 1669. *Land v. Aalst* III (1951), 132.

J. E. CORNILLIE (†), Ieper door de eeuwen heen. *Langemark*, 1951. Rec. J. DE SMET, *Biek*. LII (1951), 164-165.

J. DE CUYPER, De Abdij van de Duinen en Engeland gedurende de XIIe, XIIIe en XIVe eeuw. *Hand. Em.* LXXXVIII (1951), 97-115.

N. HUYGHEBAERT, Une notice du cartulaire de Saint-Nicolas-des-Prés (Ribemont) concernant deux bergeries dans le comté de Flandre (1087-1088). *Com. Roy. Hist., Bull.* CXVI (1951), 123-152. Publicatie van copie, uit een XIIIe-eeuws cartularium, van de

- schenking aan de abdij Saint-Nicolas-des-Prés (dep. Aisne) van twee *berquariae*, gelegen te Loon (Gravelines) en te Leke (Diksmuide), met interessante toponymische en anthroponymische (lijst van getuigen, blz. 139-149) aantekeningen.
- R. VAN DER LINDEN, Velzeke, A. Toponymie ; B. Overblijfselen uit de Romeinse oudheid ; C. Varia. *Jaarb. Zottegemse Culturele Kring* I, 83-94. Afz. *Striipen-Zottegem*, 1950.
- B. MIGLIORINI, Popeline = papalina? *Mélanges A. Dauzat (Paris, s. d., 1951)*, 225-227.
Afgeleid uit *Poperinge*.
- E. MILS, Ninove. *Touring Cl. LVII (1951)*, 15.
- A. DU MOISNIL, Ter Doest. *Tour. Club LVII (1951)*, 81.
Thosan, de oude vorm van Doest, zou een samentrekking zijn van fra. *Toussaint* !
- O. MUS, De Leprozerij, genaamd het Godshuis der Hoge Zieken, te Ieper. Oorkonden II, 1300-1400 (Bijdragen tot de geschiedenis van de liefdadigheidsinstellingen te Ieper III). *Ieper*, 1951.
Voortzetting van het werk vermeld in *Bibl.* 1950, blz. 442.
- P. DE MUYNCK, Inventaris. Opgave, in alphabetische volgorde, naar het voorwerp, van het archief der stad Oudenaarde. *Oudenaarde*, 1950, 7 dln. [polycop.].
- J. OPDEDRINCK (†), Het Sint-Janshospitaal te Damme. *Tielt*, [1951].
Zie ook M. ENGLISH, Het hospitaal te Damme. *Hand. Ém. LXXXVIII (1951)*, 134-142.
- J. RAES, Beverhoutsveld. *Biek. LII (1951)*, 61-62.
- J. DE REY, Les Moères. *Tour. Club LVII (1951)*, 123-124.
Korte historiek der droogleggingswerken.
- J. DE RIDDER, Het Zwin. *Touring Cl. LVII (1951)*, 26-28.
De riviernaam *Reye* of *Roya* wordt verklaard uit *eye* of *oya* „het eiland van de burg” !
- M. RIJCKAERT, Bijdrage tot de geschiedenis van Ronsele. *Gent*, 1950.
- A. RYSERHOVE, Molens van Knesselare. *Jaarb. Meetjesland II (1950) [1951]*, 49-59.
- G. DE SMET, De ontginning van een deel van het Maldegemveld : het Waarschootveldeken. *Jaarb. Meetjesland II (1950) [1951]*, 79-83.
- G. DE SMET.-D. VERSTRAETE, De proosdij van Papinglo, te Maldegem-Kleit. Een bijdrage tot de ontginningsgeschiedenis van het Meetjesland. *Maldegem*, 1951.
- L. DE SMET, Steden van Zuid-Oostvlaanderen III. Oudenaarde. *Ts. Ver. aardr. stud. XX (1951)*, 133-164.
Vervolg op bijdragen over Geraardsbergen en Zottegem (*Bibl.* 1950, blz. 443).
- A. VERHOUTSTRAETE, Molens binnen het maalggebied van het Land van de Woestijne. *Jaarb. Meetjesland II (1950) [1951]*, 32-48.
- D. VERSTRAETE, De grens tussen de Oudburg van Gent en het Brugse Vrije. *Ons Heem IX (1951)*, 74-76.
- D. VERSTRAETE, Nóg over oude wegen in het Meetjesland. *Jaarb. Meetjesland II (1950) [1951]*, 8-20.

A. VIAENE, Het einde van de Duinenabdij te Koksijde. *Biek.* LII (1951), 7-16.

X., Aalst zoals het is (Levende steden, nr. 1). *Gent*, 1951.

X., De abdijkerk van Waasmunster door de eeuwen heen. *Ovla. Jaarb.* IV (1950), IV, 277-280.

X., Nieuwe geïllustreerde gids en toeristenkaart voor Brugge. Met een voorwoord van E. J. STRUBBE en een historische inleiding door J. DE SMET. *Brugge*, 1951.

Het laatste nummer van *Biek.* LII (1951) bevat, zoals gewoonlijk, een „Zakenwijzer” met o. m. de rubrieken „plaatselijke geschiedenis”, „plaatsnamen”, „spreuken met plaatsnamen”, „persoonsnamen”, „familienamen”, „vondelingnamen”.

Evenals de vorige jaren worde thans ook verwezen naar de voortzetting van : Oostvlaamse folkloristische bibliografie (13e vervolg). *Ovla. Za.* XXVI (1951), 90-97.

AFD. VI. — DE SPELLING DER VLAAMSE PLAATSNAMEN

61. M. BATTISTINI, Lettere di Giovan Battista Guicciardini a Cosimo e Francesco de Medici scritte dal Belgio dal 1559 al 1577 (Bibliothèque de l'Institut historique belge de Rome, II). *Bruzelles-Rome*, 1950.

Rec. L. VAN MEERBEECK, *Rev. Hist. Eccl.* XLVII (1952), 275-278.

Identificatie van pln. in geïtalianiseerde vorm overgeleverd. Zie ook *Bijdr. Gesch. Ndl.* VI (1951/52), 100.

62. J. LINDEMANS, La révision des noms cadastraux. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 469-470.

Wijst op het belang van de herziening van de kadastrale nomenclatuur — grondslag voor al de andere officiële bescheiden — en stelt voor, dit werk toe te vertrouwen aan nationale commissies, voorzien van de passende hulpmiddelen.

Lijst van op te lossen problemen bij deze vrij ingewikkelde onderneming (1).

(1) Dat ook elders de spelling van de plaatsnamen, en vooral dan bij de herziening van officiële bescheiden, zoals de kadastrale militaire kaarten, problemen stelt, moge blijken uit de hieronder genoemde lezingen, die op het Brussels Congres werden gehouden over :

FRANKRIJK :

A. BASSET, Cartes usuelles et cartes scientifiques. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 457-459.

J. LEVRON, Le relevé des lieux-dits du cadastre dans le département de Maine-et-Loire. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 460-464.

J. MAUGENEST, Le topographe moderne et la recherche de noms de lieux. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 453-456.

AMERIKA :

M. F. BURRILL, Official standardization of geographic names in the United States. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 394-399.

J. G. MUTZIGER, Roman-letter spelling of toponyms from other writing systems. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 400-403.

AFRIKA :

J. BERRY, The recording of African place names. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 471-477.

G. P. LESTRADE, Some problems in regard to the forms of South African place names. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 465-468.

AFD. VII. — HISTORISCHE en GEOGRAFISCHE
HULPMIDDELEN

63. M. DIERICKX, De oprichting der nieuwe bisdommen in de Nederlanden... zie *Bibl.* 1950, nr. 31.
Rec. M. A. ERENS, *An. Praem.* XXVII (1951), 67-69.
64. P. MACAR, Aperçu sur la géologie et la géographie physique de la Belgique. *Transactions IVth Int. Congress of Soil Science* [Amsterdam, 1950]. Groningen, 1950.
65. E. DE MOREAU, Les abbayes de Belgique (VIIe-XIIe siècles) (Coll. Notre Passé). *Bruxelles*, s. d. [1951].
Rec. D. A. STRACKE, *Ons geest. erf* XXVI (1952), 221.
66. E. DE MOREAU, Histoire de l'Église en Belgique V. L'Église des Pays-Bas 1559-1633. *Bruxelles*, 1952.
67. G. DE POERCK, La draperie flamande en Flandre et en Artois. Technique et terminologie (Rijksuniv. Gent, Werken uitg. Fac. Wijsb. en Lett., dln 110-112). *Brugge*, 1951, 3 dln.
Rec. M. DUBOIS, *Français moderne* XX (1952), 145-148.
Het 3e deel is een Mnl. glossarium, waardoor o. m. de woordenschat van de lakennijverheid aan beide zijden van de taalgrens kan vergeleken worden.
68. M. SAHLER e. a., Les grands ordres monastiques des origines à 1949, II. Les Abbayes en Belgique, Pays-Bas, Luxembourg. *Auch*, 1950.
Bevat o. m. een beknopte geschiedenis van de Praemonstratenserabdijen van ons land.
69. E. DE SEYN, Geschiedkundig en aardrijkskundig woordenboek der Belgische gemeenten, 3e vermeerderde en bijgewerkte druk. *Brussel*, 1951.
70. C. V. TRÉFOIS, Ontwikkelingsgeschiedenis van onze landelijke architectuur. Zie *Bibl.* 1950, nr. 36.
Rec. J. G[OOSENSAERTS], *Wet. Tijd.* XI (1951), kol. 147-149.
P. LINDEMANS, *E. S.-Br.* XXXIV (1951), 59-60.
F. QUICKE, *Rev. phil.* XXX (1952), 442-443.
71. J. VERBESSELT, Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn dorp — Inleiding tot de dorpsgeschiedenis. *Brab. Folkkl.* XXIII (1951), 222-279; afz. *Antwerpen-Amsterdam*, s. d.
Rec. J. L[YNA], *Tijdspiegel* VII (1952), 193-195.
Practische leidraad bij het opstellen van een dorpsmono-

grafie. Behandelt achtereenvolgens het werkplan, het opzoeken en interpreteren der bronnen en tenslotte de werkmethode bij het opstellen zelf. Ook het belang van de onomastiek wordt passend onderstreept. Met opgave van de onmisbare bibliografie.

AFD. VIII. — TAALGRENS en KOLONISATIE

Algemene bijdragen over de Germaanse kolonisatie zijn de volgende :

72. A. ALFOELDI, Rhein und Donau in der Römerzeit. *Jahresber. Pro Vindonissa* 1948-1949, 5-21.

Rec. G. F(AIDER)-F(EYTMANS), *Archeol.* 1951, I, 165.

Synthese van de geschiedkundige ontwikkeling van de strijd van het Keizerrijk tegen de opdringende Germanen, gedurende de eerste eeuwen van onze tijdrekening, met de gevolgen daarvan voor de geleidelijke afbrokkeling van het Westers rijk.

73. K. BÖHNER, Die Frage der Kontinuität zwischen Altertum und Mittelalter im Spiegel der fränkischen Funde des Rheinlandes. *Trierer Zs.* XIX (1950), 82-106.

S. stelt zeer scherp het probleem van de continuïteit en betoogt dat de Frankische kolonisatie in het Rijnland een scherpe breuk betekent voor bepaalde staatsinrichtingen (leger, grensverdediging), terwijl andere instellingen uit de Romeinse tijd (administratie, industrie, handel) bleven bestaan. Onder de laat-Romeinse geestelijke levensvormen heeft alleen de Kerk stand gehouden. Aan de hand van een grondige, en vaak nieuwe verklaring, van een groot aantal oudheidkundige ontdekkingen, heeft S. in dit merkwaardig opstel, een zeer genuanceerde voorstelling van het begrip der continuïteit gegeven.

74. F. PETRI, Zum Stand der Diskussion... zie *Bibl.* 1950, nr. 39.

Rec. A. G. J(ONGKEES), *Bijdr. Gesch. Ndl.* VI (1951/52), 247-248.
H. ROOSENS, *Archeol.* 1951, II, 453-454.

75. E. SALIN, La civilisation mérovingienne... zie *Bibl.* 1949, nr. 76.

Rec. G. FAIDER-FEYTMANS, *Rev. phil.* XXX (1952), 302-305.

76. W. VON WARTBURG, Umfang und Bedeutung der germanischen Siedlung... zie *Bibl.* 1950, nr. 43.

Rec. W. FOERSTE, *Ndd. Jahrbuch* LXXIV (1951), 139-140.

S. J. D(E) L(AET), *Archeol.* 1951, II, 454.

H. RIX, *Beitr. z. Nf.* III (1951/52), 222.

Als **oudheidkundige bijdragen**, inz. over de Gallo-Romeinse en over de vroeg-middeleeuwse perioden, die voor de studie van de Germaanse nederzetting belangrijk zijn, kunnen hier worden vermeld :

METAALTIJD :

77. M. E. MARIËN, Coup d'œil sur l'âge du bronze en Belgique. *O. K. Gent Hand.* n. r. V (1951), 215-224.

78. P. BOSCH-GIMPERA, Autour des problèmes de toponymie celtique en Espagne. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthrop.*, 497-507.

S. betoogt dat de urnenveldenlieden moeten vereenzelvigd worden met de Kelten, die zich in opeenvolgende golven in Spanje gevestigd hebben vanaf 900 v. Chr. S. steunt, wat de toponymie betreft, hoofdzakelijk op de in Spanje voorkomende namen van stammen, die ons van elders bekend zijn, en op de namen op *-dunum* in Catalonië. Weerlegt wordt de theorie van J. POKORNY, die de urnenveldencultuur als Illyrisch beschouwd heeft.

Zie ook van dezelfde auteur: Unfiltrações germanicas entre os celtas peninsulares. *Revista de Guimarães* XL (1950), 339-349.

GALLO-ROMEINSE PERIODE :

79. S. J. DE LAET, La Gaule septentrionale à l'époque romaine à la lumière des fouilles, des recherches et des publications les plus récentes (1935-1950). *Bull. Inst. hist. belge de Rome* XXVI (1950/51), 187-250.

Rec. G. F(AIDER)-F(EYTMANS), *Archeol.* 1952, I, 133-134.

Zeer volledig bibliografisch overzicht van de oudheid- en geschiedkundige publicaties uit de aangeduide jaren.

80. S. J. DE LAET, Enkele belangwekkende Gallo-Romeinse opgravingen in België, Nederland, Noord-Frankrijk en het Rijnland gedurende de laatste 15 jaar (1935-1950). *Med. Avosug* IV (1951), afl. 1.

Zie ook *Wet. Tijd.* XI (1951), 323-326.

81. M. RENARD, Notes d'archéologie gallo-romaine. *Rev. phil.* XXIX (1951), 674-699.

Geeft een algemeen overzicht van de werken en resultaten op archeologisch gebied, gedurende de laatste jaren in de verschillende landen „de la Méditerranée à la Mer du Nord”.

82. W. SCHLEIERMACHER, Der obergermanische Limes und spätrömische Wehranlagen am Rhein. 33. *Bericht Rom.-Germ. Kom.* 1943-1950 [*Frankfurt a. M.*, 1951], 133-184.

Een merkwaardig overzicht van de oudheidkundige opzoeken omtrent de Romeinse verdedigingswerken, die de Limes vormden, en omtrent de militaire maatregelen die, nadat de Alamannen, circa 260, de gesloten grensverdediging overrompeld hadden, vooral door Diocletianus, Constantinus en Valentinianus getroffen werden.

Voor de moeilijke kwestie van de overgang van de Romeinse naar de Germaanse bewoning van het gebied tussen Rijn en Limes wordt, blz. 156 e. v., uiterst interessant oudheidkundig en naamkundig feitenmateriaal samengebracht, dat o. m. bij de

beoordeling van het voortbestaan van de vóór-Germaanse pln. en van het ontstaan van de rijgrafvelden te onzent, niet mag verwaarloosd worden.

83. A. AMAND, Turnacum Romanum. *Ant. Class.* XX (1951), 383.

84. G. FAIDER-FEYTMANS, Sépultures du IVe siècle à Tournai. *Latomus* X (1951), 29-52.

Rec. M. AMAND, *Archeol.* 1951, II, 450-451.

In 8 graven zijn, blijkens de grafgriften, ws. soldaten van de *numerus Turnacensium* bijgezet.

85. J. MARTIN, La céramique sigillée décorée à la roulette du Musée archéologique de Namur. *Annales Soc. Archéol. de Namur* XLVI (1951-1952), 73-99.

Catalogus van de vindplaatsen (vooral Fúrfooz, Spontin, Samson e. a.) uit de provincie Namen waar IVe-eeuwse ceramiek uit het Argonnen-gebied, met roulette-decoratie, ontdekt werd.

Zie ook van dezelfde auteur : Note sur quatre tessons de sigillata décorés à la roulette conservés au Musée archéologique de Charleroi. *Bull. Soc. Paléont. et Archéol. Charleroi* XX (1951), 1-4.

VROEG-MIDDELEEUWSE PERIODE :

86. H. ROOSENS, De Merovingische begraafplaatsen in België... zie *Bibl.* 1949, blz. 229.

Rec. G. FAIDER-FEYTMANS, *Rev. phil.* XXIX (1951), 579-980.

87. P. HOMBERT, Les sépultures mérovingiennes par incinération en Belgique. *Rev. archéol.* 6e sér. XXXVI (1950), 96-102.

Rec. S. J. D(E) L(AET), *Archeol.* 1951, II, 454.

Bedoelde begraafplaatsen zijn, volgens S., afkomstig van Saksen of Friezen.

88. J. L. BAUDET, Le cimetière franc S-W. de Tournai, découvertes récentes. *Rev. b. arch. hist. art* XX (1951), 3-14.

89. G. V. LUX, Bij de ontdekking van de Merovingische begraafplaats te Rosmeer. *Land v. Loon* VI (1951), 157-159.

Zie ook van G. V. LUX, Een en ander over de Merovingische begraafplaatsen en de systematische opgravingen te Rosmeer. *Land v. Loon* VI (1951), 185-188 (1).

(1) Over de afzonderlijke oudheidkundige ontdekkingen en over de bijdragen hierover, wordt men ingelicht door de oudheidkundige kroniek, overgedrukt uit *Antiquité classique*, onder de titel *Archeologie*, met behoud van de oorspronkelijke paginering : *Archeol.*

Toponymische bijdragen in verband met het taalgrensvraagstuk zijn :

90. M. GYSSELING, Deux remarques sur l'origine de la frontière linguistique... zie *Bibl.* 1950, nr. 50.
Rec. É. LEGROS, *Com. Top.* XXV (1951), 227-228.
91. J. HERBILLON, L'âge du type „Avricourt” en Wallonie. *Com. Top.* XXV (1951), 87-99.

De toponiemen van het *Avricourt*-type hebben in de Franse tijd een heropleving gekend, maar het is moeilijk vast te stellen hoelang het type productief is gebleven. S. onderzoekt vooreerst de interne samenstelling van de Waalse *Avricourt*-namen, zowel wat betreft het bepalend eerste lid, als het tweede bestanddeel dat bepaald wordt. Dit laatste is door niet minder dan 175 verschillende substantieven vertegenwoordigd (lijst blz. 90-92), waarvan er stellig jonger zijn dan de XIe eeuw, die men beschouwd heeft als terminus ante quem voor het ontstaan der *Avricourt*-namen.

De studie van de verspreiding der Waalse *Avricourt*-namen toont aan dat zij het talrijkst zijn in de laat-ontgonnen gebieden en dat het type er tot in de 17e eeuw productief is geweest. Dit laatste blijkt uit een aantal excerpten, waaruit men het ontstaan van een aantal nieuwe toponiemen kan vaststellen. „Non seulement la densité de ces formations ne prouve rien a priori pour l'intensité de la colonisation germanique, ... mais leur persistance, en pays liégeois au moins, jusqu'en pleine époque moderne achève d'y ruiner les déductions hasardeuses tirées des toponymes en *court, ville, etc.*” (blz. 99). Een methodologisch waardevolle bijdrage!

Inzonderheid gaf de **identificatie van plaatsnamen**, vermeld in documenten uit de oudheid, aanleiding tot de hier opgesomde studiën :

92. E. CORNET, Point de *Sambrica* sur la Canche, à Étaples. Nouvelle exégèse du sigle composé CLSAM(A). *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 640-649.

De *classis sambrica*, vermeld in de Notitia Dignitatum, was

1951, I = *Ant. Class.* XX (1951), 149-168; *Archeol.* 1951, II = *Id.*, 435-456.

Zie ook : H. ROOSENS, Oudheidkundige opgravingen. *Wet. Tijd.* XI (1951), kol. 11-14 en *Id.*, Het oudheidkundig bodemonderzoek in 1950. *Ibid.*, kol. 230-231.

Bibliografie over de oudheidkundige bedrijvigheid in de ons omringende landen wordt opgegeven door : S. J. D(E) L(AET), Chroniques et revues archéologiques. *Archeol.* 1951, I, 149-150.

slechts een militair transportvlootje voor binnenscheepvaart ; haar hoofdhaven was Quaregnon-Hornu (prov. Henegouwen).

93. W. KASPERS, Germanische Götternamen. *Zs. f. dt. Alt. u. Lit.* LXXXIII (1951), 79-91.

S. meent *Deuso* met Duisburg te kunnen identificeren op grond van historische gegevens : de plaats waar *Hercules Deusoniensis* vereerd werd, moet, in de III-IVe eeuw, op de rechter oever van de Rijn gelegen hebben ; Duisburg was een centrum in het oorspronkelijk Frankisch stamland, zoals blijkt uit de Frankische stamsage in Gregorius van Tours, *Gesta reg. Franc.* (*Dispargum!*). Taalkundig ziet S. geen moeilijkheid voor de overgang van **Deuso* -> *Duis* ; hij kent echter de zeer ws. identificatie van M. GYSSELING (zie *O. K. Gent. Hand.* n. r. III (1943), 88-92) : *Deusone* > *Diessen* (Noord-Brabant), niet. Zie verder *Bibl. Psn.*, blz. 199.

94. A. REMANS, Het probleem der Tongeren. *Limb.* XXX (1951), 92-98.

Kritische samenvatting van de verschillende opvattingen over de identificatie van *Aduaca Tungrorum* ; etymologische betekenis van *Tungri* ; de uitgestrektheid van hun gebied.

95. J. VANNÉRUS, L'inscription romaine d'Amberloup... zie *Bibl.* 1950, nr. 53.

Rec. G. F[AIDER]-F[EYTMANS], *Archeol.* 1951, II, 437.

Over het ontstaan van de taalgrens wordt gehandeld in de volgende opstellen :

96. A. BOILEAU, Problèmes relatifs à l'origine de la frontière linguistique germano-romane. *Revue Ec. Norm. Nivelles* XIII (1951/1952), III, 10-13 ; IV, 7-12.

S. maakt een vulgariserende en schematische „status quaestionis” op van het historisch taalgrensonderzoek, vooral uit het standpunt van de linguïstiek. Na het begrip taalgrens te hebben ontleed, vat S. de historische, naamkundige en oudheidkundige stellingen samen, die het ontstaan van de taalgrens pogen te verklaren. Wijst op het belang van het dialektologisch en toponymisch detail-onderzoek van enkele tweetalige taalgrensgeementen.

97. J. DEVLEESCHOUWER, Un *Limes Belgicus* ingévon de la mer à la Meuse. *Actes et Mém. IIIe Congr. Top. Anthropol.*, 650-657, met een kaart.

In deze schematische samenvatting van een zeer uitvoerige studie, weerlegt S. de voorsnog opgestelde hypothesen om het ontstaan en het actueel verloop van de taalgrens in België te verklaren en betoogt hij dat zij de resultante zou zijn van een verdedigingslijn, bestaande uit nederzettingen van Ingveoonse

Limitanei, waarvan de Romaanse *affe/effe*-toponiemen de sporen zouden hebben bewaard (1).

Het huidig verloop van de Germaans-Romaanse taalgrens komt ter sprake in de bijdragen van :

98. H. DRAYE, De stabilisatie van de taalgrens. *Onze Alma Mater* V [Leuven, 1951], afl. 4, blz. 9-12.

Over de taalgrenspolitiek en de mogelijkheden en moeilijkheden om de taalgrens objectief te bepalen.

99. L. GROOTAERS, De taal. *Vlaanderen door de eeuwen heen* [Brussel-Amsterdam, 1951³], 335-362.

Bevat o. m. een schets van de Germaanse nederzetting in onze gebieden (blz. 336-340) en een schematische taalgrenskaart (blz. 342-343).

100. É. LEGROS, La frontière des dialectes romans en Belgique... zie *Bibl.* 1948, nr. 62.

Rec. L. WARNANT, *Rev. phil.* XXIX (1951), 558-561.

L. Warnant geeft nauwkeurige inlichtingen over de taaltoestanden te Roost-Krenwik (Rosoux-Grenwick) en te Woutringen (Otrange).

101. P. LÉVY, La langue allemande en France I. Des origines à 1830. *Lyon-Paris*, 1950.

Rec. P. ZUMTHOR, *Neophil.* XXXV (1951), 244-245.

102. M. RONSMANS, Het taalgrens-taalstatuut. *Toer.* XXX (1951), 102-106.

Licht in over de huidige taaltoestanden en de toepassing der taalwetten in de verschillende Vlaams-Waalse taalgrensgemeenten.

103. M. VALKHOFF, Prolégomènes à une carte de la frontière linguistique franco-néerlandaise. *Mélanges A. Dauzat* [Paris, 1951], 351-366, met 1 taalgrenskaart.

Met verwijzing naar zijn rede over „Geschiedenis en actualiteit der Frans-Nederlandse taalgrens”, opgenomen in onze *Bibl.*

(1) Op het „Congrès international de philologie moderne”, naar aanleiding van het 60-jarig bestaan van de afdelingen Romaanse en Germaanse Philologie, gehouden te Luik van 10 tot 13 September 1951, hield de bekende romanist E. GAMILLSCHEG (thans Univ. Tübingen) een lezing over : Autour des invasions germaniques de la Gaule du Nord.

Op 11-12-1949 sprak Dr. H. Nowé, archivaris der Stad Gent, over „Le problème de la frontière linguistique” voor de Geschied- en Oudheidkundige kring van Ronse (*Ovla. Jaarb.* IV (1950), IV, 271).

1949, nr. 119, ontwerpt S., aan de hand van de inlichtingen bevat in verschillende bijdragen over het verloop van de taalgrenslijn, een nieuwe, schematische taalgrenskaart op schaal 1/600.000. De taaltoestanden in ca. 120 taalgrensgemeenten worden op grond van vroegere gegevens daaromtrent, bondig samengevat. S. wijst zeer terecht op het voorlopig karakter van zijn onderzoek (1).

Ten slotte worden hier nog de volgende **rechtshistorische studiën** vermeld :

104. B. H. D. HERMESDORF, De volksaard der Salische Franken uit eigen rechtsoptekening benaderd. *Bijdragen tot de studie van het Brabants Heem* 2 [Eindhoven, 1951] = *Brab. Heem* III (1951), afl. 5.

Steunend op gegevens van de Lex Salica, schetst S. vooreerst het dagelijks leven der Salische Franken (landbouw, veeteelt, tuinbouw, wijnbouw, industrie, handel, bosbouw, bijenteelt, jacht en visvangst); vervolgens bespreekt hij hun eigenschappen van geest en hart (zorg voor het eigen heem, eerbied voor het gezag, eerlijkheid, besef van samenhorigheid, ruwheid, menselijkheid, vreedzaamheid en wijsheid, enz.).

In een opstel „De „Lex Salica” in de Achtzaligheden”, *Brab. Heem* III (1951), 98-103, poogt G. BEEEX, in aansluiting bij deze studie, de weerspiegeling van de oude zeden en gewoonten in het dagelijks leven van een Kempisch dorpje van vóór vijftig jaar terug te vinden.

105. B. H. D. HERMESDORF, Het Heymael, aantekeningen bij een oude dingtaal uit het Amorland. *Leiden*, 1950.

De Frankische *mallus* droeg in de late M. E. in een beperkt Noordnederlands gebied de naam *Heymael*, waarvan S. het ontstaan en het wezen onderzoekt.

106. L. TH. MAES, Travaux d'histoire du droit belges et néerlandais parus pendant la période 1939-1949. *Ts. v. Rechtsgesch.* XVIII (1950).

(1) Volledigheidshalve wordt hier vermeld :

- L. LINDEMANS, Proeve van een objectieve talentelling in het Brusselse (K. V. H. U., Verhandeling 414). *Brussel*, 1951.

Rec. A. J. VAN LUL, *E. S.-Br.* XXXIV (1951), 190-191.

NASCHRIFT. — Gelet op de steeds groter wordende moeilijkheden die aan de wetenschappelijke informatie worden gesteld, zijn de stellers van het bovenstaande overzicht zo vrij, de lezers dringend om toezending te verzoeken van alle bijdragen over plaatsnamenstudie, niet het minst van die welke in plaatselijke of gewestelijke tijdschriften, in dag- en weekbladen, enz. mochten verschijnen.

Adres : Prof. dr. H. J. VAN DE WIJER, directeur van het Instituut voor Naamkunde, E. van Evenstraat 10, Leuven.
